Голас Радзімы

№ 52 (2194)
27 снежня 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ (БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Праз некалькі месяцаў споўніцца пяць гадоў з дня чарнобыльскай аварыі. Вынікі яе страшэнныя, не маюць аналагаў на ўсёй планеце. І хаця найбольш пацярпела Беларусь, зараз вядома, што трагедыя закранула ўсё чалавецтва. І змагацца з вынікамі аварыі трэба ўсім разам. Наша рэспубліка не ў стане справіцца з бядой самастойна. Беларусь звярнулася за дапамогай у ААН, да сваіх суайчыннікаў, што жывуць за мяжой, да ўсіх людзей свету. І гэта дапамога прыйшла. «Голас Радзімы» неаднаразова расказваў на сваіх старонках пра дабрачыннасць нашых суайчыннікаў. Няма таго дня, каб у рэспубліку не прыходзілі пасылкі, не прылятаталі самалёты, не прыязджалі аўтамабілі, цэлыя саставы з лякарствамі, медыцынскімі прыборамі для ахвяр Чарнобыля. Асноўны груз ідзе дзецям, якія найбольш пацярпелі ад радыяцыі.

Напярэдадні Новага года ў Мінск былі дастаўлены медыкаменты і лякарствы, сабраныя амерыканскай фірмай «Эмеры Кэрыс». Яны адпраўлены ў лячэбныя ўстановы рэспублікі. Медыцынскае абсталяванне паступіла і ад аўстрыйскага таварыства «Хільфверг». Яно было ўручана Рэспубліканскаму дзіцячаму гематалагічнаму цэнтру.

● Ідзе выгрузка медыкаментаў, якія паступілі з-за мяжы.

● Віцэ-прэзідэнт фірмы «Эмеры Кэрыс» Пітэр КІЦІНГ уручае падарункі дзецям, якія пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

● Старшыня аўстрыйскага таварыства сацыяльнай дапамогі «Хільфверг» Эрых ФІДЭСЭР уручае медыцынскае абсталяванне дзіцячаму гематалагічнаму цэнтру.

Фота Г. СЯМЁНАВА і А. ТАЛОЧКІ.

ПАДПІСАНЫ ДАГАВОР

ДОБРАСУСЕДСКІЯ АДНОСІНЫ

Дагавор паміж Расійскай Федэрацыяй і Беларуссю, падпісаны 18 снежня ў Маскве, прадугледжвае значнае расшырэнне раўнапраўнага і ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва дзвюх суверэнных рэспублік у палітыцы, эканоміцы, экалогіі, ахове здароўя, навуцы, тэхніцы, культуры і гандлі.

Па пытанню аб грамадзянстве дагаворам прадугледжаны «нулявы варыянт», гэта значыць добраахвотны выбар грамадзянства жыхаром любой з гэтых рэспублік.

У прэамбуле, у прыватнасці, гаворыцца, што бакі, якія падпісалі дакумент, улічваюць агульнасць культуры сваіх народаў і гістарычна ўзнікшыя паміж імі сувязі. Выказваюцца намеры развіваць адносіны на аснове прынцыпаў раўнапраўя і неўмяшання ва ўнутраныя справы адзін аднаго, усямерна садзейнічаць стварэнню і развіццю на добраахвотнай аснове абноўленага Саюза суверэнных дзяржаў.

Адкрываючы цырымонію падпісання дагавора, Старшыня Вярхоўнага Савета РСФСР Б. Ельцын сказаў, што дакумент не супярэчыць міжнародным прававым нормам. Ён носіць не толькі палітычны і эканамічны характар, але закранае і міжнацыянальныя адносіны, прававыя і іншыя пытанні.

Тыя добрасуседскія адносіны, якія складваюцца паміж нашымі рэспублікамі, пацвярджаюцца сёння на новай аснове, заявіў Старшыня Вярхоўнага Савета БССР М. Дзямянцей. І правільна, што мы прытрымліваемся міжнародных норм, якія дзейнічаюць цяпер.

Закранаючы пытанне аб граніцах, Старшыня Вярхоўнага Савета Беларусі падкрэсліў, што калі і існуюць нейкія пагранічныя знакі, то яны створаны не для жыхароў Расіі і Беларусі, а з-за той спекуляцыі на міжнацыянальных адносінах, якая, на жаль, пакуль ёсць.

Пасля падпісання дагавора Б. Ельцын сказаў, што гэты дакумент, падпісаны ў складаны для краіны час, павінен надаць большую ўпэўненасць людзям.

Гаворачы аб трагедыі на Чарнобыльскай АЭС, кіраўнік расійскага парламента падкрэсліў, што для вырашэння гэтай праблемы неабходна самае цеснае супрацоўніцтва рэспублік.

СВЕДЧЫЦЬ СТАТЫСТЫКА

ДАГАНЯЕМ АМЕРЫКУ

Колькасць зарэгістраваных злачынстваў у нашай краіне за тры кварталы гэтага года дасягнула двухмільённага рубяжу. Кожнае сёмае з іх цяжкае. Гэтыя несуцяшальныя лічбы прыводзіць у сваёй справаздачы аб стане злачыннасці Дзяржаўны камітэт па статыстыцы СССР.

Паводле даных Дзяржкамстата, практычна ва ўсіх саюзных рэспубліках назіраецца рост правапарушэнняў. Усё часцей ад рук забойцаў гінуць людзі. Усяго за гэты перыяд учынена 18 тысяч наўмысных забойстваў і замахаў на жыццё, 80 тысяч грабяжоў і 17,5 тысячы разбойных нападзенняў. Практыкай стаў крадзеж зброі і боепрыпасаў. Не змяншаюцца і крадзяжы дзяржаўнай і грамадскай маёмасці. Іх па краіне зарэгістравана 265 тысяч. Хоць наша злачыннасць яшчэ не дасягнула заходніх, напрыклад, амерыканскіх «стандартаў», карціна атрымліваецца бязрадасная. Усе паказчыкі растуць, і тэндэнцый да іх зніжэння ці хоць бы да стабілізацыі абстаноўкі пакуль што не назіраецца. Злачыннасць яўна перайшла ў наступленне. Ці змогуць яе націску надзейна процістаяць праваахоўныя органы, пакажа час.

На карце-схеме адлюстраваны ўзровень злачыннасці ў саюзных рэспубліках, колькасць усіх зарэгістраваных правапарушэнняў у разліку на 100 тысяч жыхароў. Сярэдні ўзровень злачыннасці ў СССР за гэты перыяд — 679 злачынстваў на 100 тысяч жыхароў.

КАНВЕРСІЯ

Курс на асваенне тэхнічна складаных тавараў народнага спажывання ўзяты на наваполацкім заводзе «Вымяральнік». Такі напрамак у дзейнасці прадпрыемства выбраны не выпадкова. Завод неаднаразова выконваў заказы абароннай прамысловасці, а таму мае і ўмелыя кадры, і добрае абсталяванне.

Вырабы «Вымяральніка» пакупніку добра вядомы. Гэта, перш за ўсё, магнітафон «Карат». У наступным годзе з канвеера сыдзе яго новая мадэль. Ён стане больш прыгожым і надзейным.

Папулярны ў пакупнікоў таксама недарагі прайгравальнік касет «Лота». Хутка ён будзе аснашчаны стэрэафанічным прыстасаваннем і стане камплектавацца блокам сілкавання. Рыхтуюцца да выпуску і іншыя навінкі бытавой тэхнікі. У будучым годзе «Вымяральнік» мяркуе вырабіць тавараў народнага спажывання ўдвая больш, чым у гэтым.

НА ЗДЫМКУ: распрацоўшчыкі навінак тавараў народнага спажывання Юрый ПАДГОРНАЎ (злева) і і нер-канструктар Андрэй ЧАРАЎКО.

МІЛАСЭРНАСЦЬ

ЗАПРАШЭННЕ З ВОСТРАВА ЗІЛЬТ

У Якімаўскую Слабаду, вёску ў Светлагорскім раёне, прыйшло персанальнае запрашэнне для школьніка Грышы Зелянка. Улады заходнегерманскага горада Венігштат, што на востраве Зільт у Паўночным моры, запрашаюць хлопчыка на лячэнне і бяруць на сябе ўсе расходы. Суправаджаць у гэтай паездцы Грышу будзе маці — работніца мясцовага дзіцячага сада.

Такая акцыя міласэрнасці стала магчымай дзякуючы дружалюбным сувязям. У час аднаго з візітаў у Светлагорск германская дэлегацыя і пабывала ў сям'і М. Зелянок. Даведаўшыся, што яе сыну Грышу патрэбна сур'ёзная медыцынская дапамога, прапанавалі свае паслугі.

«ЗАЛАТАЯ» ПРАДУКЦЫЯ

ЛАЗА — НА ЭКСПАРТ

Прыбярэжная лаза, якая блыталася ўсё жыццё пад нагамі касцоў і пастухоў, нечакана аказалася... залатой. Дакладней — здольнай прыносіць валюту.

З нядаўніх часоў саўгас «Карпаўка», што ў Лоеўскім раёне, адпраўляў лазу аднаму з маскоўскіх кааператываў. Але дырэктар Ігар Барысаў праведаў, што сталічныя прадпрымальнікі тут жа перапраўляюць тавар у Кітайскую Народную Рэспубліку, атрымліваючы ладны прыварак. І калі ў Гомель прыбыла кітайская дэлегацыя на чале з дырэктарам кампаніі «Хуа Пэй» Гао Веймінем, вяскоўцы вырашылі весці справы напрамую.

Дагаварыліся арганізаваць сумесную вытворчасць мэблі з лазы, якая карыстаецца попытам не толькі ў КНР, але і на сусветным рынку. А нам (дарэчы, пры велізарным мэблевым дэфіцыце) такі тавар практычна зусім невядомы. Ужо ў бліжэйшыя дні ў гаспадарцы чакаюць прыезду кітайскіх спецыялістаў, якія дапамогуць наладзіць справу.

НАВІНКА НА КАНВЕЕРЫ

Добрымі памочнікамі работнікаў камунальнай гаспадаркі стануць машыны, вытворчасць якіх пачаў асіповіцкі завод «Рэмспецкамунмаш». Галоўная вартасць навінак — зменны кузаў. Пакуль іх два: звычная нам ёмістасць для вады, што выкарыстоўваецца пры паліўцы вуліц, і кантэйнер для цвёрдабытавых адходаў.

Памяняць у машыне кузаў нескладана. Дзякуючы спецыяльнай сістэме, вялізная ёмістасць лёгка апускаецца на зямлю і паднімаецца на шасі аўтамабіля. Зменныя кузавы, якія пачынае выбляць прадпрыемства, дазволяць больш эфектыўна выкарыстоўваць тэхніку, паскораць транспартныя аперацыі.

НА ЗДЫМКУ: машына з кантэйнерам для цвёрдабытавых адходаў у момант пагрузкі.

З ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ

БЕЛАРУСЬ—ГЭТА ЧАРНОБЫЛЬ

Самым важным вынікам работы дэлегацыі Беларускай ССР на 45-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН можна лічыць прыняцце кансенсусам, без галасавання рэзалюцыі аб міжнародным супрацоўніцтве ў сувязі з трагічнымі для нашага народа вынікамі чарнобыльскай катастрофы. Сааўтарамі яе сталі 120 са 159 дзяржаў—членаў ААН.

— Наша дэлегацыя выканала ганаровае даручэнне сусветнай супольнасці — менавіта Беларусь афіцыйна прадстаўляла рэзалюцыю на сесіі ААН.

Так заявіў на прэс-канферэнцыі для журналістаў міністр замежных спраў БССР Пётр Краўчанка. Гэты ўрачысты момант быў той рысай, якая падвяла вынік нялёгкай работы нашай дэлегацыі, што папярэднічала прыняццю такога важнага для нас дакумента.

Словы «Беларуская Рэспубліка» вельмі часта гучалі гэтай восенню ў гмаху ААН, часцей за ўсё з вуснаў нашых прадстаўнікоў: у кожным камітэце ААН, у выступленні кожнага беларускага дэлегата так ці інакш закранлася чарнобыльская тэма. І гэта, відаць, не было лішнім, таму што многія пра Чарнобыль і маштабы катастрофы проста не ведалі, а Беларусь для некаторых да гэтага часу — terra incoqnita, якая знаходзіцца недзе ў Расіі.

Як падкрэсліваўся на прэс-канферэнцыі, нягледзячы на немалыя цяжкасці і перашкоды, розныя падыходы ў ацэнцы сітуацыі пасля чарнобыльскай катастрофы, стану і маштабаў, тэмпаў і перспектыў развіцця адпаведнага міжнароднага супрацоўніцтва, удалося дамагчыся аб'ектыўнага адлюстравання той сітуацыі, якая склалася цяпер у Беларусі, узмацніць настрой на карысць беспасрэднага супрацоўніцтва з нашай рэспублікай і аказання ўсебаковай дапамогі беларускаму народу.

— За апошнія 20—30 гадоў найбольш канкрэтная рэзалюцыя,— падкрэсліў П. Краўчанка.— Большасць рэзалюцый ААН носіць крыху абстрактны характар. А наша дэлегацыя змагла дабіцца стварэння сістэмы добраахвотных узносаў, утварэння паста спецыяльнага каардынатара на ўзроўні намесніка Генеральнага сакратара ААН.

Цяпер Беларусь называецца першай у ліку рэгіёнаў, якія найбольш пацярпелі. Праз год, на 46-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, павінна разглядацца і чарнобыльская праблематыка.

Прыкра, але толькі праз наша гора Беларусь становіцца вядомай у свеце, выклікае спагаду і гатоўнасць дапамагчы нам. Шчыра адгукнуліся на нашу бяду вучоныя медыцынскага факультэта Пітсбургскага універсітэта. З імі ўжо ёсць дамоўленасць аб абмене спецыялістамі. Пітсбургскі універсітэт запрашае на стажыроўку з поўным забеспячэннем і бясплатным навучаннем беларускіх спецыялістаў па тых праблемах, якія нас найбольш трывожаць. Паедуць спецыялісты па эндакрыналогіі, імуналогіі, гематалогіі і педыятрыі.

Усяляе надзею прапанова кіраўніцтва універсітэта стварыць амерыкана-беларускую арганізацыю. Яна магла б пабудаваць у нас цэнтр здароўя дзіцяці, шпіталь для дзяцей. Такая арганізацыя прасцей і лягчэй вырашала б многія праблемы, ад якіх залежыць медыцынская дапамога рэспубліцы.

Выказаў гатоўнасць дапамагчы нам і Інстытут дынамікі дзелавых сувязей Усход—Захад пры Нью-Йоркскім універсітэце. Ён прапанаваў бясплатную стажыроўку 10 спецыялістаў-гематолагаў з Беларусі.

Прыведзеныя факты сведчаць хіба аб тым, што чалавецтва — адна вялікая сям'я. І гэтая сям'я, уведаўшы, са спазненнем на пяць гадоў, пра маштабы нацыянальнай трагедыі беларусаў, не застанецца абыякавай да тых, каго накрыла змрочная ноч Чарнобыля. Больш за ўсё нам трэба баяцца ўласнай абыякавасці.

Адна з галоўных перашкод на шляху міласэрнасці, які з такой цяжкасцю пракладвала беларуская дэлегацыя на сесіі ААН, стала дастаўка ў рэспубліку ахвяраванняў — лекаў, прэпаратаў, вітамінаў, інструментаў і да т. п. Беларусь не мае сваёй нацыянальнай авіякампаніі, а Аэрафлот...

Хто-хто, а Беларускае таварыства «Радзіма» добра ўжо ведае, якія «паслугі» аказвае Аэрафлот. Колькі ўжо было выпадкаў: прыходзяць пасылкі са шпрыцамі ці лекамі ад нашых суайчыннікаў, скажам з Афрыкі, а «родная» савецкая авіякампанія патрабуе выкуп за перавозку. І таварыства вымушана плаціць, бо ніякія аргументы і заклікі мець сэрца не дапамагаюць. У Аэрафлота адно ў галаве — самафінансаванне. Парадаксальна, што іншаземныя авіякампаніі, напрыклад Пан-Амерыкэн, перавозяць грузы для людзей, якія пацярпелі ад радыяцыі, бясплатна, толькі скажы слова — Чарнобыль. А наш Аэрафлот, дзе ўсё, здавалася б, павінна быць прасякнута духам дружбы народаў, не пройме нават дзіцячая сляза.

Міністр замежных спраў бачыць адзінае выйсце — стварыць прамы мост Мінск — Нью-Йорк. Трэба арганізаваць сваю авіякампанію, і пасажырскую, і транспартную. Ёсць ужо і дзелавыя людзі, якія гатовы купіць напачатку 10 авіялайнераў ІЛ-86.

Мы, як заўсёды, познімся, бо Украіна, напрыклад, паветраны мост Кіеў — Нью-Йорк адкрывае з 1 красавіка будучага года. Ды лепш хоць позна мець сваё, чым заўсёды стаяць з працягнутай рукой.

В. КРАСЛАЎСКІ.

ДА РЫНКУ НА ЗЛОМ ГАЛАВЫ

ЦІ ТЫМ ШЛЯХАМ?

«Асноўныя напрамкі стабілізацыі народнай гаспадаркі і пераходу да рыначнай эканомікі» пры ўсёй іх прагрэсіўнасці маюць, на мой погляд, вельмі істотны недахоп: у іх не ставіцца і не вырашаецца праблема ператварэння народа ў рэальнага ўласніка ўсяго таго, што ім атрымана ў спадчыну ад продкаў і што створана ўласнай працай. І не абстрактна, а так, каб кожны непасрэдна, а не праз дзяржаву валодаў уласнасцю.

У «Асноўных напрамках» праводзіцца думка, быццам усім прадастаўляюцца роўныя шанцы. Прычым дзяржава яўна не настроена бясплатна раздаваць сваю маёмасць. Як гаворыць адзін з аўтараў дакумента акадэмік С. Шаталін, «уласнасць неабходна зарабіць». Між тым, па-першае, уся гэтая маёмасць ужо даўно зароблена народам. Па-другое, аб якіх роўных шанцах можна гаварыць, калі купіць могуць толькі тыя, у каго ёсць дасць гарантыі, што гэтая гіганцкая маса не стане тым грунтам, на якім вырасце «савецкі фашызм». Гавораць, як гукнеш, так і адгукнецца. Пры гэтым не варта забываць аб спадчыне сталінізму ў псіхалогіі мас.

Адсюль — вывад: накласці сучасны цывілізаваны капіталізм на цяперашнюю савецкую рэальнасць наўрад ці ўдасца. Таму што для гэтага няма адпаведнай базы — названых дзвюх трэціх грамадства, на якіх трымаюцца заходнія цывілізацыі. Стварыць іх немагчыма інакш, як прайшоўшы этап першапачатковага накаплення капіталу (з усімі сацыяльнымі катаклізмамі , якія вынікаюць адсюль). Другі раз увайсці ў тую ж «раку», з якой Расія так няўдала выйшла ў кастрычніку 1917 года, не ўдасца.

Нам патрэбна грамадства сацыяльнай справядлівасці, у якім людзі былі б салідарныя адзін з адным, жылі б без зай-

на што купіць. Ці многа ў нас такіх людзей? І хто яны ў большасці сваёй?

Вядома, лягчэй за ўсё было б стварыць па ўзору ЗША ці любой іншай краіны Захаду народныя прадпрыемствы на базе ўласнасці, якія выкуплены работнікамі ў гаспадароў і, значыць, належаць тым, хто на іх працуе. Але гэта стала б магчыма, калі ў краіне большасць насельніцтва была б матэрыяльна заможнай. Але ж гэтага няма! Сёння ў сярэднім на кожнага, хто захоўвае грошы ў Ашчадным банку СССР, прыпадае прыкладна 1 500 рублёў. Што можна на гэтыя грошы ў час інфляцыі купіць?..

Самая першая задача сапраўднага рэфарматара сёння — не рынак, нават — не нарошчванне вытворчасці прадметаў шырокага спажывання, а вызваленне чалавека ад «запрыгоньвання» яго дзяржаўнай уласнасцю, пераўтварэнне наёмнага работніка ў грамадзяніна-ўласніка сваёй долі ў нацыянальным здабытку, што ў корані змяніла б яго самаадчуванне, вывела б яго са стану абыякавасці да ўсяго, што адбываецца. І, нарэшце, зрабіла б яго ўдзельнікам рынку. Бо без масавага ўласніка няма і рынку. Пры гэтым удзел кожнага на рынку працы таксама насіў бы іншы характар: ён прадаваў бы сваю працу не толькі як работнік, але і як гаспадар, капітал якога ўліваўся б у тую вытворчасць, куды ён ідзе.

Ці значыць сказанае вышэй адмаўленне іншых форм уласнасці — дзяржаўнай, калектыўнай (акцыянернай) і прыватнай? Не! Відаць, жыццё запатрабуе наяўнасці ўсіх форм. Асобна скажу аб прыватным прадпрымальніцтве, асабліва ў сервісе і дробнай вытворчасці.

Па-мойму, клас прыватных уласнікаў трэба фарміраваць не шляхам распродажу грамадскага дабра, а працай, прадпрымальнасцю саміх грамадзян, якія маюць пэўныя зберажэнні і здольнасць весці ўласную гаспадарку. У прыватным прадпрымальніцтве цяпер патрэба яшчэ і таму, што толькі яно здольнае паглынуць сённяшнюю «ценявую» эканоміку, сродкі «ценевікоў» (не будзем высвятляць, адкуль яны, таму што гэта абсалютна бесперспектыўны занятак).

Усе пераходныя праграмы, якія прыняты і абмяркоўваюцца ў Вярхоўных Саветах краіны, напрыклад «500 дзён» Расіі, праследуюць не выказаную адкрыта мэту фарміравання гаранта ўстойлівасці, стабільнасці грамадства праз стварэнне ў ім сярэдняга класа, які складае ў краінах заходняй цывілізацыі больш палавіны насельніцтва, а разам з буйнымі ўласнікамі—дзве трэці яго. З распродажам дзяржаўнай уласнасці і ўвядзеннем рынку ў перспектыве плануецца сфарміраваць названыя вышэй дзве трэці, якія будуць багацець, а астатнія, натуральна, гібець у галечы.

Якія ж перспектывы ў гэтай трэці? Калі дзяржава, яе інстытуты, грамадства ў цэлым будуць пазіраць на яе як на непазбежнае зло, ад якога лепш адкупіцца «сацыяльнай дапамогай», чым паспрабаваць вывесці «ў людзі», то праслойка «бедных» застанецца такой ва ўсе вякі. Але справа не толькі ў гэтым. Менавіта гэта «праслойка», калі здарыцца якая бяда ў эканоміцы, тут жа папоўніцца, пагражаючы перарасці ў палавіну, а то і тры чвэрці насельніцтва краіны. Што тады? Хто здрасці адзін да аднога, садзейнічаючы росту дабрабыту ўсіх. Для вырашэння гэтай задачы патрэбны паслядоўны пераход ад павальнага безуласніцтва народа (ва ўмовах дзяржаўнай манаполіі на нацыянальную маёмасць) да вырашэння праблемы ператварэння кожнага грамадзяніна ва ўласніка грамадскага багацця і на гэтай аснове — мірнага суіснавання ўсіх відаў уласнасці ў іх узаемапрымальным узаемадзеянні. Галоўны сэнс прыватызацыі эканомікі менавіта ў гэтым і заключаецца. І ні ў чым іншым.

Яна можа быць рэалізавана бязвыплатным надзяленнем кожнага грамадзяніна яго доляй у нацыянальным багацці краіны, аформленай у выглядзе акцый. Пры гэтым даход кожнага будзе складвацца з дзвюх крыніц: працоўнага ўкладу і дывідэнда, які налічвае на яго долю ўласнасці, аб'яднанай у акцыянерным (кааператыўным, дз... зўным) прадпрыемстве (арганізац... установе). Доля сумеснай уласнасці, якая з'яўляецца часткай нацыянальнага набытку і дасталася кожнаму ў якасці агульнай спадчыны ад продкаў, якая ў першапачатковай суме не адчужаецца нікім, можа брацца пры жаданні толькі ім... мім нарошчаная яе частка (у прац... працоўнай дзейнасці).

Такім шляхам мы дасягаем: па-першае, устанаўлення для ўсіх грамадзян аднолькавых крыніц дабрабыту, а значыць, і ліквідацыі расколу грамадства на кіруемы і кіруючы класы, ліквідацыі эканамічнай бюракратыі, на ўтрыманні ў якой знаходзіцца ўся астатняя (чыста апаратная) бюракратыя; па-другое, выраўноўваючы колькасць матэрыяльных даброт, што атрымліваюцца ўсімі ад грамадскага багацця, якое сёння размяркоўваецца ў большасці сваёй несправядліва, пакідаючы адрозненні, якія вынікаюць з колькасці і якасці працоўнага ўкладу; па-трэцяе, фарміравання праз асабісты інтарэс групавога інтарэсу—адзінай перавагі сацыялістычнай арганізацыі працы перад капіталістычнай — у сваю чаргу працуючага на грамадскі інтарэс (праз зацікаўленасць кожнага ў павелічэнні сваёй долі ў нацыянальным набытку, гэта значыць у расшыраным узнаўленні). Успомнім, перашкодай для сацыялістаў усіх часоў была і ёсць праблема замены прымусу да працы асабістым інтарэсам, які спалучаецца з грамадскім. І, нарэшце, чацвёртае — ліквідацыі катэгорыі наёмнай рабочай сілы, якая з'яўляецца прымусовай формай далучэння людзей да працы. У матэрыяльнай і духоўнай сферах кааперыруецца свабодная праца свабодных уласнікаў. Чалавек перастае быць таварам. Пры гэтым ствараецца аснова для пераадолення ўраўняльнай псіхалогіі ў свядомасці мас — сёння практычна неадольнай перашкоды на шляху да прагрэсу.

Ажыццявіўшы раздзяржаўленне ці прыватызацыю такім чынам, можна стварыць не слаі і праслойкі ўласнікаў, а цэлы народ-уласнік, які з часам здольны ператварыцца ў той самы сярэдні клас Захаду. З той, аднак, істотнай розніцай, што ні злева, ні справа ў яго не будзе класаў, якія супрацьстаяць адзін аднаму.

Агдас БУРГАНАЎ,
прафесар, доктар гістарычных навук.

КРЫЗІС І АРМІЯ

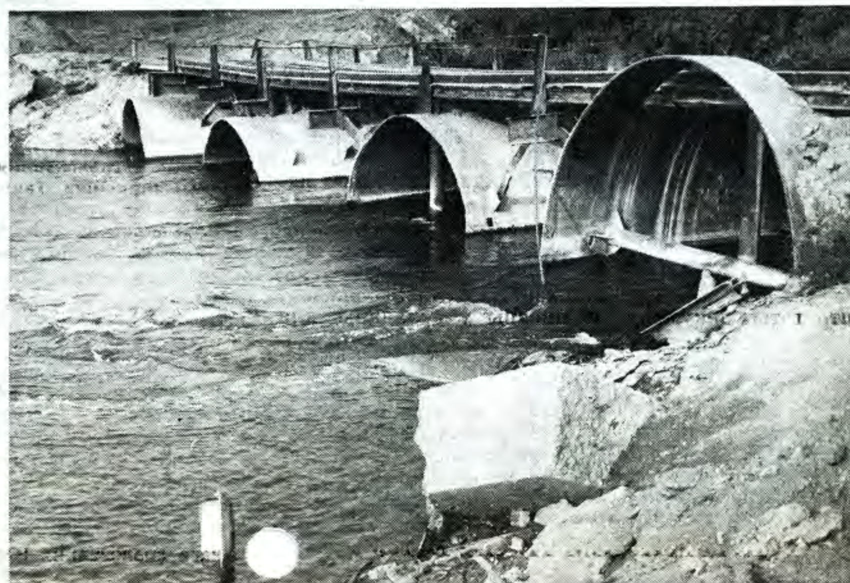
— Ваенныя не могуць не адыгрываць важнай ролі ў дзяржаве, асабліва ў такой, як наша, з яе гісторыяй і традыцыямі. Гэта зразумела. Але я катэгарычна адхіляю нават думку аб магчымасці выйсці з крызісу, абапіраючыся на армію, — заявіў Барыс Ельцын, выступаючы ў Ваеннай акадэміі імя Ф. Э. Дзяржынскага ў сувязі з яе 170-годдзем.

Для пацвярджэння гэтага Б. Ельцын выказаў наступныя аргументы: армія не вырашыць эканамічных праблем. А сёння эканоміка — галоўнае. Наадварот, такое развіццё падзей пазбавіць краіну апошняга шанца на пазітыўныя дзеянні, шанца абысціся без грамадзянскай вайны. Тыя, хто ведае, як вывесці краіну з крызісу, і, галоўнае, можа гэта зрабіць, будуць зняты.

Далей Старшыня Вярхоўнага Савета Расійскай Федэрацыі падкрэсліў, што ў кожнага канфлікта ёсць свая логіка развіцця. Калі ў бурлівае савецкае грамадства ўвесці армію як дзеючы фактар — канфрантацыя ўзмоцніцца ў многа разоў і гэта прывядзе грамадства да катастрофы.

На думку Б. Ельцына, заклікі да дыктатуры арміі гучаць з боку толькі нязначнай часткі грамадства і невялікай групы авантурыстаў у самой арміі. Умяшанне арміі ва ўнутрыпалітычныя справы ўзарве яе саму знутры, яна расколецца на групоўкі, якія будуць змагацца адна супраць адной. Жорсткая палітычная барацьба (а сёння яна тым не менш застаецца мірнай) можа перарасці ва ўзброеную. Улічваючы, што наша краіна — ядзерная дзяржава, такі варыянт развіцця створыць пагрозу не толькі Савецкаму Саюзу, але і ўсяму свету.

ЭКАЛОГІЯ

Цэментавым Чарнобылем нярэдка называюць свой родны горад жыхары Крычава. Мала таго, што аб'яднанне «Крычаўцэменташыфер» штодзённа абрушвае на іх і навакольную прыроду дзесяткі тон вытворчага пылу, яно стварыла ля ракі Сож звалку. Сюды выкідваюць рэшткі шыферу, якія можна было б пусціць у справу, напрыклад, прадаваць насельніцтву.

Немалую порцыю рэчываў, што атручваюць паветра, атрымліваюць крычаўцы і ад асфальтабетоннага завода. Ён знаходзіцца за рысай горада, каля вёскі Міхеевічы, але дым і пах часам бывае такі, што і ў Крычаве няма чым дыхаць.

За абыякавыя адносіны да экалогіі аднойчы абавязкова давядзецца расплачвацца. Прычым, вопыт паказвае, вельмі высокай цаной. На жаль, гэта разумеюць не ўсе.

НА ЗДЫМКАХ: гэтая самаробная пераправа, якую ўзвяло на Сожы аб'яднанне, перакрыла рыбе дарогу ў месцы нерасцілішчаў; дыміць асфальтабетонны завод...

Фота В. БЫСАВА.

КВАТЭРУ АХОЎВАЕ... ТЭЛЕФОН

Знешне тэлефонны апарат, які распрацавалі спецыялісты мінскага цэнтра навукова-тэхнічнай творчасці моладзі «Спектр», мала чым адрозніваецца ад сваіх «сабратоў», хіба што крыху буйнейшы. Сенсорная канструкцыя для выкліку абанента, лічбавае табло на вадкіх крышталях надаюць яму сучасны выгляд. Аднак галоўная асаблівасць — у незвычайных функцыях навінкі, якая не мае яшчэ аналагаў у СССР.

Скажам, вам нехта звоніць. На электронным табло з'явіцца тэлефонны нумар абанента, і вы можаце загадзя падрыхтавацца да размовы. А калі падключыць да тэлефона спецыяльныя датчыкі, устаноўленыя, напрыклад, на ўваходных дзвярах кватэры, то тэлефон ператворыцца... у вартаўніка. Як толькі дзверы адчыняцца, папярэдне занесенае ў памяць апарата паведамленне будзе перададзена па любому закадзіраванаму нумару: у бліжэйшы аддзел міліцыі ці да вас на працу і г.д. Акрамя таго, тэлефонны памочнік праінфармуе абанента на другім канцы провада, калі вас няма дома, запіша на магнітную стужку інфармацыю, якую той захоча перадаць, разбудзіць гаспадара ў патрэбны час, знойдзе ў сваёй «памяці» патрэбны вам нумар тэлефона і г.д. Прычым ніякіх перадзелак звычайнай тэлефоннай сеткі не патрабуецца.

— Пры распрацоўцы навінкі мы арыентаваліся на айчынныя камплектуючыя вырабы і матэрыялы, — тлумачыць кіраўнік тэмы Ігар Цыркуноў. — Мяркуем, што прыкладна праз год будзе выраблена першая партыя шматфункцыянальных тэлефонных апаратаў.

У. БІБІКАЎ.

З «НЬЮ-ЙОРКСКАГА ДЗЁННІКА»

СУСТРЭЧЫ З АМЕРЫКАНСКІМІ БЕЛАРУСАМІ

Ён пагадзіўся, заапекаваўся фондамі. Але тут фашысты пачалі вывозіць асобныя калекцыі. Найперш кінуліся ім у вочы гарматы — 16 з нясвіжскіх збораў Радзівілаў і тры з ранейшай мінскай калекцыі. Адзін з немцаў папярэдзіў: возьмуць іх на пераплаўку. Тады Антон Шукялайць пайшоў да свайго земляка начальніка «чорнай» паліцыі Юльяна Саковіча і папрасіў грошай, каб, наняўшы людзей, хоць зрабіць апісанне. Той даў грошы, і падрабязнае апісанне было складзена. Кажуць, аднак, што немцы не паспелі пераплавіць гарматы, і цяпер яны знаходзяцца, па адной версіі, у Польшчы, па другой — у Германіі.

Наступнай вывезенай калекцыяй быў збор карцін, намаляваных мастакамі яўрэйскага паходжання — Пэнам, Шагалам, Крунерам (партрэт Скарыны) і іншымі. Немцы зноў папярэдзілі, а Шукялайць зноў кінуўся да Саковіча, каб той дапамог у складанні навуковага вопісу, узяў дзеля гэтага з гета двух гебрэяў. Але Саковіч адказаў, што ён не кантралюе гета. Тады звярнуліся да начальніка мінскага СД. На нейкі час з гета выпусцілі двух спецыялістаў, і яны падрабязна апісалі ўсе творы (Антон Шукялайць гатовы зрабіць для мяне копію гэтага апісання, якое захавалася ў Лондане). Затым палотны былі вывезены ў Аўстрыю, дзе пры Інстытуце гебраістыкі меркавалася адчыніць музей мастацтва. А паколькі гэтая ўстанова, здаецца, захавалася (у трансфармаваным выглядзе), то ёсць магчымасць вярнуць калекцыю назад паводле яе апісання.

Асноўная ж частка экспанатаў Мінскага музея, працягваў мой субяседнік, была вывезена ў чэрвені 1944 года ў гарадок Гехштэт над Дунаем пад кіраўніцтвам гісторыка мастацтва Гаўпт, якая працавала ў ведамстве Розенберга (яно займалася музеямі, бібліятэкамі, архівамі). Тады ў старажытны замак былі звезены скарбы не толькі з Беларусі, але і з Украіны, Смаленшчыны. Апынуўшыся ў Германіі, туды скіраваўся і Антон Шукялайць. У Гехштэце ён сустрэў фраў Гаўпт, спытаў яе, ці тут мінскія зборы, ці нельга прыладзіцца да іх на работу. «Усё тут, — адказала фраў, — але прыняць вас не можам, бо не той час». Тады спадар Антон наняўся ля Гехштэта да баўэра. Калі прыйшлі амерыканцы, з'явіўся ў замак зноў, адрэкамендаваўся, хто ён. Але саюзнікі сказалі, што сюды за вывезенымі зборамі павінна з'явіцца спецыяльная савецкая камісія. Так яно і выйшла. Але, як потым Антону Шукялайцю расказаў украінскі прафесар Курынны, камісія складалася з непрафесіяналаў. Грузілі яны экспанаты на машыны без разбору, многае пагублялі.

— Сярод вывезеных экспанатаў, — сказаў спадар Антон,— найбольшую каштоўнасць мелі тры абразы. Два з іх, у тым ліку «Нараджэнне Божай Маці», якое цяпер часта рэпрадукуецца, вярнуліся ў Мінск з дапамогай лужыцкага серба Нетуша, якога я папрасіў заапекавацца абразамі. Трэці ж, ці не найбольш каштоўны пад назвай «Страшны суд» ці «Апошні суд», недзе загубіўся. Намаляваў яго невядомы мастак магілёўскай школы. Паколькі апісанне гэтага абраза было ў адным даваенным каталогу, мы сёння ведаем, што шукаць. Але вось дзе? Можа што ўспомніла б археолаг з Кіева Корбіш, якой удалося пры гітлераўцах уладкавацца ў Гехштэцкі замак... Калі яна ёсць у жывых, вядома.

Тут нашу гаворку перапынілі негры, якія, выжыўшы скрыпача, пачалі каля помніка Андэрсену паказваць, таксама пад музыку, але ўжо больш гучную, розныя фокусы-покусы. Нам давялося перанесціся ў іншы закутак парку, над штучнае возера, па якому чарадой плавалі забаўкі-яхты. І яшчэ з гадзіну гаманілі пра нашчадкаў Францішка Багушэвіча, якія дужа цураліся беларускасці свайго продка (Шукялайць сутыкаўся з імі ў Жупранах і Ашмянах), пра ашмянскага сацыяліста Аляксандра Барановіча, у хаце якога мясцовыя гімназісты праходзілі школу палітычнай барацьбы, пра дзейнасць у гады акупацыі на Лідчыне і Ашмяншчыне польскай Арміі Краёвай, што прывяла да знішчэння многіх беларусаў.

Пад вечар мы наведалі ў шпіталі-прытулку беларускага літаратуразнаўцу і публіцыста, у нядаўнім часе супрацоўніка радыёстанцыі «Голас Амерыкі» Антона Адамовіча, з якім я сустракаўся ў Лондане яшчэ ў 1982 годзе. Тут мы прадоўжылі старыя дыскусіі, распачалі новыя. Зачытаў хвораму абзацы пра яго ў кнізе Барыса Сачанкі «Сняцца сны аб Беларусі...», якую прывёз з сабой: глядзіце, ужо і пра вас пішам, што раней было проста немагчыма. Але тут спадары Адамовіч і Шукялайць пайшлі на мяне ў наступ: маўляў, недакладна пішаце пра наша супрацоўніцтва з акупантамі. Працавалі пры немцах? Так. Але былі ў апазіцыі да іх, арганізавалі незалежніцкую партыю. Не на Савецкую краіну яна арыентавалася? Безумоўна. І трэб[illegible] гэта гістарычна зразуме[illegible] яе члены толькі што вярну[illegible]ся са сталінскіх турмаў. Таму арыентаваліся на заходніх саюзнікаў. Гавару, што пра незалежніцкі рух у нас мала вядома. Ды і нават Юры Туронак у сваёй апошняй кнізе пра Беларус[illegible] пад нямецкай акупацыяй [illegible], што Беларуская незале[illegible]цкая партыя — тварэнне абвера.

— Нічога падобнага, — парыруе Антон Шукялайць. — Гэтая партыя ёсць тварэнне моладзі. Праз месяц пасля заняцця Беларусі яна зарыентавалася, што з немцамі ёй не па дарозе, што не дадуць яны нам не толькі незалежнасці, але і людскіх правоў. У жніўні 1941 года адбылася першая нелегальная рада. Кіраваў ёю бургамістр Віцебска Усевалад Родзька. Былі на ёй Саковіч, Адамовіч, Савёнак, Матусевіч— усяго каля дваццаці чалавек. Калі Родзька сказаў, што гэта нелегальная зборка, што нам трэба арганізаваць падпольны рух нацыяналістычнага характару, адзін з нас ад страху (а раптам прыйдуць немцы) запёрся ў прыбіральні і праседзеў там увесь час. Але астатнія не спалохаліся і прынялі чатыры пункты дзеяння: незалежнасць Беларусі, дапамога гэбрэям, адмова арганізоўваць для немцаў публічныя дамы, беларусізацыя ўстаноў. У 1942 годзе быў скліканы нелегальны з'езд партыі. Юльян Саковіч, былы грамадовец, прапанаваў даць ёй назву Грамады. Але прайшла прапанова Адамовіча — Беларуская незалежніцкая партыя. Мела яна свой орган — «Бюлетэнь...» Усяго яго выйшла шэсць нумароў. Рэдактарам гэтага органа быў Міхась Рагуля.

Пагаджаюся, што і гэтыя факты трэба ўлічваць, даследуючы гісторыю беларускага супраціўлення ў гады акупацыі.

7 КАСТРЫЧНІКА

У параўнанні з Нью-Йоркам, дзе нават у нядзелю не сціхае грукат, у зялёным Рутэрфордзе, забудаваным двухпавярховымі віламі, нязвычна ціха. Чуваць спеў птушак. Вуліцу перабягаюць вавёркі з шэраватай поўсцю. Цяпер разумею, чаму дырэктар Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку Вітаўт Кіпель і яго жонка спадарыня Зора выбралі для жыцця гэты невялікі гарадок.

Найперш наша гаворка заходзіць пра Уладзіміра Жылку. Я ведаў, што ў сям'і Кіпеляў збярогся яго славуты «Тэстамэнт», што Яўхім Кіпель, бацька Вітаўта, быў добра знаёмы з паэтам, апублікаваў пра яго ўспаміны. І ўсё ж атрымаць непасрэдную інфармацыю мне здавалася важным. Асабліва ў сувязі з тым, што ў беларускім друку з'явіліся прапановы аб сімвалічным перазахаванні праха Уладзіміра Жылкі. Чаму толькі сімвалічным? Хіба нельга адшукаць магілу?

— Пры старанных пошуках можна, — адказвае на мае пытанні Вітаўт Кіпель. — Для гэтага трэба было б паехаць у горад Уржум Кіраўскай вобласці, дзе Жылка адбываў ссылку і дзе пад вясну 1933 года памёр на кватэры такога ж ссыльнага Сасіновіча, настаўніка са Случчыны. Магільшчыкі там жа збілі з аполак дамавіну і на трэці дзень пахавалі нябожчыка на мясцовых могілках. Спачатку хацелі, паводле загаду, зраўняць пагорак з зямлёй. Але Сасіновіч даў ім на пару літраў гарэлкі, і яны пакінулі пагорак, пагадзіліся, каб паставіць крыж.

— А адкуль гэта стала вядома? Ваша сям'я таксама тады была на Уржуме?

— Не, мае бацькі былі сасланы ў горад Налінск той жа Кіраўскай вобласці. Але плылі туды па Вятцы разам з Жылкам. Дзеля гэтага мусілі купіць дзве лодкі, адну вялікую, а другую маленькую. У маленькую пасадзілі хворага на сухоты Жылку, каб яго ніхто не турбаваў. На вялікай жа плылі Мікола Улашчык, эканаміст Азбукін, Сасіновіч, наша сям'я. Паставілі ветразь, зроблены з пасцілкі, памагалі вёсламі. Да вялікай лодкі прывязалі маленькую, каб не трэба было Жылку веславаць. Удзень плылі, а ўночы распальвалі агонь і адпачывалі. За тыдзень дабраліся да прыстані Мядзведка, дзе нашы шляхі павінны былі на пяць гадоў разысціся ў розныя бакі: Жылка і Сасіновіч скіраваліся ва Уржум, а наша сям'я, Улашчык і Азбукін — у Налінск. Але паміж імі было не так далёка. Жылку ўдалося на тры дні вырвацца да нас, каб пракансультавацца ў лекара. Потым і мы наведалі Жылку ва Уржуме. Хоць пяцігадовым хлапчуком быў я тады, але добра яго памятаю... Што ж тычыцца Жылкавай смерці, то даведаліся мы пра яе з ліста Сасіновіча, адрасаванага бацьку.

— А «Тэстамэнт»?

— «Тэстамэнт» бацька атрымаў праз знаёмых людзей тыдні праз два пасля смерці Жылкі. Перахоўвалі мы яго ў падвойным вечку валізкі. Памятаю, бацька сказаў маці: пільнуй гэтую валізку. Я здзіўляўся яшчэ: чаму пільнаваць? Але пільнаваў... Такім чынам, у тым, што потым «Тэстамэнт» з'явіўся ў друку, ёсць і мая, няхай і ўскосная заслуга. Вядома, несувымерна меншая, чым бацькава... Хацеў бы вам яшчэ сказаць, што трэба каму пад'ехаць у Кіраў, ва Уржум не толькі дзеля таго, каб знайсці магілу Жылкі, але і каб пашукаць яго вершы. Ён раздаваў іх розным людзям, нашчадкам палітычных ссыльных 1863 года.

Потым пераходзім да Максіма Багдановіча, яго будучага юбілею. Спадар Кіпель кажа, што ў аўтара «Вянка» ёсць рэцэнзія на кнігу Віннічэнкі, выяўленая канадскім украінцам Раманам Маланчуком, што беларуская мастачка Ірэна Рагалевіч, якая жыве ў штаце Нью-Джэрсі, рыхтуе да стагоддзя партрэт паэта.

— А колькі ўсяго будзе беларускіх мастакоў на Захадзе? — пытаюся. — Дваццаць набярэцца? Бо згуртаванне «Бацькаўшчына» хацела б зарганізаваць у Мінску іх выставу.

— Калі лічыць усіх, ад Міргановіча да маладых, то куды болей выйдзе. У Францыі— Жаўняровіч, Навумовіч, у Аўстраліі — Леванчук, які зрабіў партрэты Купалы і Коласа, у Нямеччыне — малады Чайкоўскі, у Бельгіі жыў Саўка. Івонка Сурвіла з Канады не толькі сама творыць, але і даследуе іншых, нядаўна напісала артыкул «Чарнобыль у беларускім выяўленчым мастацтве». У Злучаных Штатах вылучаецца Тамара Стагановіч, якая атрымала многа медалёў. Ёсць нават такое аб'яднанне — «Беларускія мастакі штата Нью-Джэрсі». Так што разам да пяцідзесяці чалавек набярэцца...

Да нашай размовы далучаецца спадарыня Зора. Яна паказвае мне дзве скрынкі з падрыхтаванымі ўжо да друку творамі беларускай перакладной літаратуры XV—XVII стагоддзяў.

— Адсюль, ад «Трышчана», «Александрыі», «Атылы», «Бавы», «Аповесці аб Тундале», пачалася беларуская і, шырэй, усходнеславянская літаратура на народнай мове. Для сумеснага выдання гэтых твораў трэба прадумаць каментарыі — указаць першакрыніцы, акрэсліць адступленні і дабаўленні, зробленыя пры вольным пераказ[illegible]

К[illegible]і паказваюць мне зашклёную шафу з беларускімі лялькамі ў нацыянальным убранні, вырабамі з саломкі. Ёсць там і унікальная рэліквія — сярэбраны нож для папер[illegible]нойдзены на папялішчы ад Янкі Купалы. Адзін эмігрант, якога ўжо няма ў жывых, вывез яго на Захад, а потым перадаў Кіпелям. Мяркуючы па фабрычнаму знаку, нож быў выраблены ў Пецярбургу і, відаць, там жа падараваны паэту (ці куплены ім). Потым ляжаў на пісьмовы стале паэта, пра што сведчаць даваенныя здымкі. Якраз з гэтым нажом, кажуць, звязана спроба Купалы закончыць жыццё самагубствам на пачатку сталіншчыны.

Пасля абеду ў наваколлі Рутэрфорда аглядаем беларускія цэрквы ў імя Ефрасінні Полацкай і Жыровіцкай Божай Маці. На могілках пры іх знайшлі апошні прытулак беларускія пісьменнікі Рыгор Крушына, Юрка Віцьбіч, Язэп Гладкі, сястра Антона Луцкевіча Эмілія Шабуня (прабабця Данчыка). Беларусаў тут, у штаце Нью-Джэрсі, многа — і першай, і другой, і трэцяй эміграцыйнай хвалі. Працуюць на хімічных заводах, маюць фермы, дзе вырошчваюць гародніну. Карэнныя амерыканцы цэняць беларусаў за працавітасць і кемлівасць, выбіраюць на розныя пасады.

— Уклад беларусаў у эканамічнае і культурнае развіццё Амерыкі вялікі, — двойчы паўтарыў сёння Вітаўт Кіпель.— Пасля закрыцця Полацкай і іншых езуіцкіх калегій многія іх настаўнікі прыехалі сюды, арганізоўвалі школьніцтва. Або такі факт. Першую гімназію ў Нью-Йорку заснаваў доктар Куртыюс, палачанін родам. Але паколькі ён пісаўся, паводле гістарычнай традыцыі, літуанусам, то мемарыяльную дошку яму тут усталявалі не беларусы, а літоўцы.

— Відаць, славянінам быў, Куртам, — падсумаваў я гаворку.

Адам МАЛЬДЗІС.

Заканчэнне. Пачатак у № 51.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

ПАЕДУ З ТАБОЙ...

Нядаўна па аўстралійскім тэлебачанні была паказана маскоўская рок-група. Дзяўчына гэтай групы спявала песню, у якой заклікала амерыканскіх хлопцаў наведаць Маскву і, выконваючы жаданне рускіх дзяўчат, забраць іх у Амерыку, каб жыць там шыкарна, раз'язджаючы ў машынах «Мерседэс».

Аўстралійскі чалавек сказаў бы, што гэтая песня выказвае каласальную наіўнасць, з якой руская моладзь уяўляе сабе заходні лад жыцця. Гэта музычная рок-група павінна была б ведаць, што спад заходняй эканомікі дасягнуў вялікага ўзроўню, і Аўстралія ў гэтых адносінах стаіць вышэй за ЗША: яе эканоміка не так пацярпела. Але ўсё ж можна заўважыць, што вытворчасць і гандаль знізіліся, тысячы людзей страцілі працу, павялічылася колькасць беспрацоўных, расце колькасць прыватных дробных прадпрыемстваў, што закрываюцца, расце колькасць злачынстваў і разлад паміж маладым і старэйшым пакаленнямі.

Пасля палітычных рэформ ва Усходняй Еўропе туды прыйшла заходняя «тэхнічная» цывілізацыя, у якой індывідуум атрымаў поўную свабоду рабіць, што ён хоча. Калі звярнуцца да статыстыкі, то ўбачым, што рост злачыннасці ў Чэха-Славакіі значна павялічыўся. У Аўстраліі чэхі, члены Рускага грамадскага клуба, асцерагаюцца наведваць сваю радзіму, што знаходзіцца ва ўладзе неспакойнага часу і супярэчлівых заходніх уплываў. У Сіднеі ўжо многія гады існуе гэты клуб. Ён з'яўляецца цэнтрам культуры для рускіх, украінцаў, беларусаў, чэхаў і іншых нацый, уключаючы, вядома, карэнных аўстралійцаў.

У часы халоднай вайны пры існуючых тады антысавецкіх настроях у заходнім свеце клубны часопіс «Дружба» пры актыўным садзеянні старшыні клуба і яго жонкі М. і Е. Байдзіных і рэдактара Э. Лявіцкага праводзіў палітыку міру і супрацоўніцтва паміж народамі ўсяго свету пры падтрымцы такіх выданняў Радзімы, як «Голос Родины», «Вісці з Украіны», «Голас Радзімы». Наш клуб з'яўляецца астраўком славянскай культуры.

На наш погляд, рок-музыка павіна адпавядаць культурнай спадчыне рускага народа і адлюстроўваць дэмакратычныя рэформы, што праводзяцца сёння савецкім народам. Рок не павінен існаваць для грубага скажэння жыцця.

Г. ТОМСАН-ТРЭБІЦКІ.
Аўстралія.

ЧТО ВЫ МОЖЕТЕ СДЕЛАТЬ ДЛЯ СОЗДАНИЯ ЦЕНТРА РАДИАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ!

НА ПОМОЩЬ ЧЕРНОБЫЛЬЦАМ

В начале 1990 года в Белоруссии заявила о себе новая общественная организация — социально - экологический союз «Чернобыль», который возглавил известный белорусский публицист и писатель Василий Яковенко. Он живет надеждой, что с помощью широкой общественности удастся хоть в какой-то мере облегчить участь людей, проживающих в районах, подвергшихся радиационному загрязнению в результате аварии на Чернобыльской АЭС. Такая судьба постигла около 2,5 миллиона человек — почти четвертую часть населения республики. Идет пятый год после чернобыльской катастрофы, пока же немногим удалось переехать из опасной зоны.

Василий Яковенко считает, что государство в неоплатном долгу перед теми, кто стал радиационным заложником. Почему долгое время скрывались истинные масштабы катастрофы, почему не были приняты соответствующие меры предосторожности и профилактики, в том числе и йодной? Ее не стали проводить и в Минске — столице Белоруссии, хотя пик радиации, зафиксированный здесь, в сотнях километров от Чернобыля 28 апреля 1986 года, спустя два дня после аварии, составлял 2 800 микрорентген в час. Посчитайте сами, во сколько раз этот показатель превышает природный фон (15 микрорентген в час) или даже нормы радиационной безопасности (60 микрорентген в час). Первые же карты радиационного загрязнения были выпущены для населения только весной 1989 года.

Ничто не может оправдать и позицию руководителей республики. Они больше беспокоились за свою карьеру, чем за судьбы людей, попавших в беду, и поэтому успокаивали Москву, что ничего страшного нет, справимся своими силами. И это в то время, когда по меньшей мере 70 процентов радиоактивной грязи выпало на территорию Белоруссии. Лишь в 1989 году под напором людского гнева, который выплеснулся на улицы городов и поселков республики, парламент и правительство подали сигнал «SOS», взывающий к мировому сообществу.

— Было бы несправедливо утверждать, — замечает Василий Яковенко, — что за годы, прошедшие после чернобыльской катастрофы, ничего не делалось по ликвидации ее последствий. Делалось, конечно. Проводились дезактивация, кое-где переселение. Но сделано до обидного мало. Причем добрая треть, если не половина, жилья для переселенцев возведена опять же на загрязненных землях. Это относится к городу Славутичу, новым кварталам в белорусских городах Хойники, Наровля, некоторым поселкам в Гомельском, Добрушском, Чериковском и других районах.

По самым скромным подсчетам, чтобы ликвидировать последствия аварии на Чернобыльской АЭС в Белоруссии, нужно не менее 18-19 миллиардов рублей. Таких средств у республики, конечно, нет. Союзное же правительство, которое несет всю ответственность за то, что произошло в Чернобыле, к сожалению, не проявляет должной расторопности.

Те средства, которые оно выделило, не могут удовлетворить и десятой доли потребностей. К тому же эти средства не подкреплены материальными ресурсами. Естественно, это поколебало веру людей в правительство, в его способность и готовность серьезно заняться ликвидацией последствий чернобыльской аварии, вызвало широкое движение общественности в поддержку чернобыльцев, за оказание им посильной помощи. Так возник и Белорусский социально-экологический союз, в котором представлены все слои населения.

Одна из первых важных акций союза — межреспубликанская научно - практическая конференция «Чернобыль. Социально - экономические и морально - нравственные аспекты», проведенная в Гомеле — областном центре, наиболее пострадавшем от чернобыльской катастрофы. Конференция впервые объединила экономистов и философов, она способствовала консолидации ученых и специалистов различных направлений, помогла оценить проблемы, связанные с Чернобылем.

Социально - экологический союз изучает возможности применения средств и методов связывания радионуклидов в почве, выведения их из продуктов питания и живых организмов, нейтрализации радиоактивного излучения. Эксперименты в этом направлении сейчас успешно ведутся в Гомельском институте лесного хозяйства, в хозрасчетном предприятии Гомельского экологического союза, в Институте ядерной энергетики Академии наук Белорусской ССР.

Доволен ли Василий Яковенко первыми шагами союза? Из его слов можно сделать вывод, что нет. Проблем очень много. Его волнует, как изыскать средства оздоровления школьников, больных детей. Совместно с Институтом генетики сейчас начали готовить группу врачей для стажировки в клиниках Англии с целью выявления заболеваний на ранних стадиях.

Очень беспокоит то, что до сих пор нет продуманной системы оздоровления. Например, маленькие дети с матерями безвыездно живут на загрязненных территориях. Им негде лечиться, а строительство оздоровительного центра для них даже не планируется.

Ситуация, которая сложилась в Белоруссии, по мнению Василия Яковенко, очень тревожная. Радиационные выбросы, осев в основном в Гомельской и Могилевской областях и выборочно в трех других областях, продолжают расползаться по всей республике. Население оказалось в настоящей ловушке. В пострадавших районах наблюдается рост заболеваний верхних дыхательных путей, желудочно-кишечного тракта и сердечно-сосудистой системы, стало больше онкологических больных, чаще рождаются дети с патологическими отклонениями.

Справиться со своей бедой в одиночку Белоруссия не в силах. Это было очевидно и сразу после чернобыльской катастрофы.

— Радует, что на запоздалый зов о помощи уже откликнулись во многих странах, — говорит Василий Яковенко. — В адрес жителей пострадавших районов идут посылки с медикаментами, питанием.

Мы в Белоруссии, — продолжает Василий Яковенко, — очень надеемся, что экологические, научные, социально-политические организации всех стран мира, зарубежные граждане примут активное участие в создании на кооперативных началах Центра радиационной безопасности и экологической защиты человека, а также окажут посильную помощь в строительстве специализированного госпиталя матери и ребенка. Специалисты всех заинтересованных сторон смогут заниматься здесь научными исследованиями, получать необходимые консультации. Все, кто изъявит желание помочь, могут обращаться по адресу:

СССР, 220034, г. Минск, ул. Фрунзе, 5. БелСоЭС «Чернобыль». Телекс 252277. Расчетный счет 700510 в Белжилсоцбанке, 000700704 в Белорусском отделении Внешторгбанка СССР. Все почтовые отправления Василий Яковенко просит делать с пометкой **ТБМ, ДЛЯ БЕЛСОЭС «ЧЕРНОБЫЛЬ».**

Анатолий СТУК.

В 1990 ГОДУ ИЗ СССР УЕХАЛИ 132 ТЫСЯЧИ ЕВРЕЕВ

БЕГСТВО ИЛИ «ГЕНЕТИЧЕСКИЙ ЗОВ»?

«Знаете, какой второй язык в Израиле? Иврит».

Так, подбадривая себя, шутят советские евреи, выезжающие в Израиль, где русскую речь можно сегодня услышать повсюду. Волна массовой еврейской эмиграции унесла с собой в этом году из СССР 132 тысячи человек.

Эта цифра, правда, несколько меньше ожидавшихся Израилем 200 тысяч, но есть все признаки того, что в 1991 году число евреев, покидающих Советский Союз, значительно возрастет.

По словам одного из лидеров только что созданной Сионистской федерации СССР, президента первой легальной в стране сионистской организации «Иргун Циони», 43-летнего математика Льва Городецкого, в ближайшие годы СССР покинет около миллиона евреев, то есть примерно половина всего еврейского населения. Хотя официальная статистика называет иную численность евреев в СССР — 1449 тысяч, — на мой взгляд, приблизительная оценка Городецкого, полагающего, что в Советском Союзе сегодня их проживает около 2,5 миллиона, более правдоподобна.

Где бы ни родился еврей, как бы ни любил он эту страну, его настоящая родина — Израиль. Там, и только там сможет он реализовать себя и свое предназначение, ощутить себя частицей еврейского народа. Эта центральная идея сионизма впервые за многие десятилетия открыто прозвучала на состоявшемся недавно в Москве учредительном съезде Сионистской федерации.

По словам Л. Городецкого, среди задач федерации — создание внутри СССР собственных структур с политическим представительством, вхождение во Всемирный еврейский парламент и, конечно, главная цель — активизировать эмиграцию советских евреев в Израиль, для чего по инициативе «Иргун Циони» создается специальный комитет по репатриации (Лев Городецкий предпочитает употреблять термин «репатриация»).

Комитет намерен оказывать помощь отправляющимся именно в Израиль, ибо известно, что далеко не все евреи, подавшие заявления на выезд, движимы генетическим зовом «исторической родины».

Продолжая считать своей единственной родиной Советский Союз, они тем не менее решились покинуть ее навсегда, предпочтя заграничную неизвестность неизвестности отечественной. В ответ на мой вопрос, считает ли он, как один из лидеров еврейской эмиграции, причиной массового отъезда евреев рост антисемитизма, Лев Городецкий говорит: прямого ощущения этого нет, однако было бы неверным считать, что нет и такой опасности. Скорее речь идет о предчувствии ее, которое у еврейского народа уже выработано историческим опытом. Главная причина сегодняшней эмиграции — политическая нестабильность.

Вероятно, было бы слишком просто видеть в этом единственную причину. Ведь сегодня эмигрируют не только евреи. Среди почти двух миллионов «сидящих на чемоданах» — армяне и русские, турки-месхетинцы, греки и немцы. И в очередях у посольств называют самые разные причины, побудившие к этому отчаянному шагу,— здесь и экономические, и социальные драмы, последствия землетрясения и этнических конфликтов, отчаяние, разочарования и надежды... И все же политическая нестабильность, отсутствие веры в позитивные перемены, углубляющаяся межнациональная рознь, бесспорно, весомые причины этого огромного потока эмигрантов.

Но далеко не все так однозначно. «Еврей» и «эмиграция» отнюдь не стали синонимами у нас даже сегодня. Если Лев Городецкий считает, что примерно половина советских евреев намерена поселиться в Израиле, то ведь останется как минимум другая половина. И она по-прежнему продолжает считать Советский Союз своей единственной родиной и готова делить с ним его судьбу, как бы она ни сложилась.

Леонид Райцен, 30-летний московский экономист, член Еврейского исторического общества и один из активистов движения за репатриацию, сам пока не собирается покидать Советский Союз. Он уже бывал в Израиле, считает его прекрасной страной и испытывает к нему определенную тягу. И все-таки...

— Я люблю Россию, ее культуру и язык, на которых воспитан. И мне далеко не безразлично все то, что сейчас происходит в нашей стране. Да, многие уезжают сегодня во имя будущего своих детей. Не верят в возможность нормализации жизни в Советском Союзе. Слишком горька его история. Не верят в установление политической стабильности и полной демократии. Разумеется, взрыв национального самосознания, который мы наблюдаем в последние годы, не обошел и евреев. Значительно активизировалась жизнь еврейской общины, возникли культурные центры, курсы изучения иврита и многое другое. И все же я лично скептически смотрю на возможность сохранения евреев как самостоятельной нации в этой стране. Можно наладить школьное образование, изучение истории, языка. Но все это будет для уже ассимилированных евреев, ибо здесь останутся именно они. Да, нам, тем, кто останется, еще долго будет нелегко. Как, впрочем, и всем другим независимо от национальности. Я знаю, что ближайшие годы будут трудными. Но у меня нет пессимизма в отношении России. Она сегодня получила реальный шанс войти в число развитых стран, вернуться к нормальной жизни, которой живет остальной мир. И я верю, что Россия этот шанс использует.

Итак, есть евреи, выбравшие Израиль, и те, кто продолжает считать своим домом СССР. Но есть и третьи. Они не остаются здесь и не едут в Израиль. Они предпочитают США или Западную Европу. Более того — Германию, с которой у евреев связаны далеко не самые легкие воспоминания. И тем не менее... По данным Управления виз и разрешений МВД СССР, лишь в этом году в ФРГ выехало 73 тысячи евреев.

— У меня это не вызывает позитивного отношения,— говорит Лев Городецкий.— Ехать туда и строить там общину — не странно ли это для евреев? Но, похоже, высокий уровень жизни сильнее предубеждений.

По мнению Леонида Райцена, высказанное правительством Германии намерение принять у себя евреев-эмигрантов из Советского Союза — личное дело самих немцев. Может быть, это попытка искупления исторической вины, которую осознало большинство немцев?

Не будучи убежденным сионистом, Л. Райцен вполне терпимо смотрит на тех, кто в поисках своей судьбы минует Израиль и едет, например, в США. Это понятно: Израиль — все еще не Эльдорадо. И у определенных—средних и бедных — слоев израильского общества новые эмигранты не вызывают особого энтузиазма. Уже сегодня ощутимы нехватка жилья, рабочих мест, рост налогов. Многих к тому же раздражают льготы, которые получают репатрианты. Однако правительство Израиля всячески стимулирует этот процесс.

«Нынешняя волна эмиграции решит все проблемы... Через пять лет мы даже не сможем узнать страну, все изменится — люди, их образ жизни. Все станет масштабным и сильным». Говоря так, Ицхак Шамир имеет в виду, что Израиль получает сильнейшую интеллектуальную инъекцию — едут ученые, инженеры, классные специалисты, учителя, художники, музыканты. Все те, чьих знаний и талантов лишится Советский Союз.

«Нет в мире страны, которая с чувством, близким к энтузиазму, относится к исходу интеллекта, способностей, знаний и привязанностей», — пишет канадский публицист Илья Герол, считающий, что консервативные силы в советском обществе, спаянные антисемитизмом, видят в этом «исходе» свою победу.

Но евреи сегодня — лишь часть огромного, размывающего границы Союза, многонационального потока беженцев. Ожидающийся закон о свободе въезда и выезда многократно усилит этот поток.

Владимир КЮЧАРЬЯНЦ.

ШТО ЦІКАВІЦЬ ЗАМЕЖНЫХ КАЛЕКЦЫЯНЕРАЎ

САВЕЦКАЕ МАСТАЦТВА Ў МОДЗЕ

У МАСКВУ, Ленінград, Кіеў, Рыгу, Ерэван, Талін зачасцілі замежныя калекцыянеры, прадстаўнікі карцінных галерэй і музеяў. Сучасны савецкі жывапіс і скульптура, асабліва тое, што выйшла з падполля, надзвычай цікавіць збіральнікаў з Еўропы, ЗША, Японіі. Па прызнанню такога кампетэнтнага выдання, як рымскі «Эспрэса», «савецкія мастакі высока каціруюцца на міжнародным рынку ад ФРГ да Японіі і ад ЗША да Італіі».

Імёны сучасных савецкіх прадстаўнікоў авангарда Ілы Кабакова, Эрыка Булатава, Уладзіміра Нямухіна, Канстанціна Звездачотава, Рыгора Брускіна ўжо атрымалі міжнародную вядомасць. Упершыню на аўкцыёнах «Сотбі» і «Крысці» прагучалі імёны і іншых майстроў савецкага жывапісу.

Савецкае мастацтва сёння ў модзе. «Рускі раздзел», які так доўга пуставаў, імкнуцца папоўніць і сур'ёзныя замежныя музеі, і невялікія галерэі. Знешнегандлёвыя савецкія арганізацыі з аднолькавым поспехам рэалізуюць работы прызнаных і невядомых, маладых і масцітых, сацрэалістаў і авангардыстаў.

У 1988 годзе на аўкцыёне «Сотбі» поспехам карысталіся творы бацькоў рускага авангарда Аляксандра Родчанкі і Надзеі Удальцовай. Карціна Родчанкі «Лінія» была прададзена за 300 тысяч фунтаў стэрлінгаў. Карціны нашага сучасніка Рыгора Брускіна набыты за 242 тысячы фунтаў. У цэлым на гэтым першым маскоўскім аўкцыёне «Сотбі» амерыканскія і еўрапейскія калекцыянеры набылі 113 карцін за 2 мільёны 81 тысячу фунтаў стэрлінгаў. Калі ўлічыць, што на творы заходніх мастакоў існуе стабільны кошт, а на работы савецкіх, пакуль яшчэ мала вядомых заходняй публіцы, цэны даводзіцца «вынаходзіць», кіруючыся інтуіцыяй, то дэбют групы савецкіх жывапісцаў у «Сотбі» аказаўся ўдалым.

У сакавіку 1990 года «Сотбі» і «Крысці» правялі чарговую серыю «рускіх» аўкцыёнаў. З поспехам прайшлі на Захадзе некалькі групавых і персанальных выставак савецкіх жывапісцаў. Словам, цікавасць да сучаснага савецкага выяўленчага мастацтва відавочная. Той-сёй нават гаворыць пра «бум».

Паступаюць шматлікія заяўкі і заказы на калекцыі абстракцыянізму, на творы сац-арта, на карціны ў духу сацыялістычнага рэалізму. Гэтыя заказы выконвае савецкая знешнегандлёвая фірма «Саюзмастакэкспарт». Зусім нядаўна яна сфарміравала па заказу швейцарскай фірмы калекцыю ў стылі рэалізму. Умова была адна — малы фармат работ. Жывапіснае палатно ацэньваецца ў сярэднім да 5 тысяч долараў. Славутасці ідуць, вядома, даражэй.

Замежныя аматары выяўленчага мастацтва набываюць у СССР творы для сваіх калекцый не толькі пры дапамозе «Саюзмастакэкспарту» і яго галерэй, але і ў прамых кантактах з мастакамі ў іх майстэрнях. А з нядаўніх часоў і праз кааператывы. Самы вядомы мастацка-рэкламны кааператыў — маскоўская галерэя сучаснага мастацтва «Марс». Ён набывае папулярнасць за мяжой дзякуючы сваім выстаўкам.

Сёння савецкі мастак прадае работы свайму творчаму саюзу, а праз яго — розным арганізацыям. Ён прапануе свае творы камісійным магазінам, салонам, мастацкім латарэям, удзельнічае ў аўкцыёнах. Але яшчэ нядаўна ён не мог рэалізоўваць карціны на вуліцы. За гэта яго, напэўна, выключылі б з творчага саюза. Больш таго, стаяць з карцінамі на вуліцы лічылася непрыстойным, абразлівым. Але рушыцца і гэты стэрэатып. Выйшлі на вуліцы мастакі многіх савецкіх гарадоў.

У Маскве, напрыклад, яны прадаюць свае работы ў Ізмайлаўскім парку і на Арбаце. Тут прадстаўлены ўсе напрамкі, але пераважае кітч. І ўсё ж ёсць магчымасць набыць сапраўдную рэч. Замежныя турысты вельмі ахвотна наведваюць гэтыя раёны і вельмі часта купляюць карціны, галоўным чынам напісаныя ў стылі «ля рус».

На Арбаце ў асноўным прадстаўлены студэнты мастацкіх вучылішчаў і інстытутаў, мастакі-самавучкі.

— Мой бізнес пакуль зусім нязначны, — прызнаўся юны арбацкі мастак Юрый Лебедзеў, які пакінуў мастацкі інстытут. — Але я тут вучуся зносінам і даведваюся, што хоча публіка і што трэба калекцыянерам.

— Я малюю партрэты на заказ за 15—20 мінут, раблю шаржы. Гэта мае поспех. Вырučаныя грошы дапамагаюць мне працаваць над сур'ёзнай карцінай, — растлумачыў малады чалавек Сяргей Смірноў, які працуе віртуозна.

Мастак сярэдняга ўзросту, які назваўся Рыгорам Аляксеевічам, шчыра даў вельмі непахвальную ацэнку сваім карцінам. «Яны на масавы густ, — сказаў ён. — Для знаўцаў у мяне іншыя работы».

За апошні час узровень «арбацкага» і асабліва «ізмайлаўскага» жывапісу прыкметна ўзрос. Відаць, за кошт удзелу прафесіяналаў. Да таго ж робіць сваю справу і канкурэнцыя. Былы прэм'ер-міністр Японіі Накасонэ, будучы ў Маскве, знайшоў час для Ізмайлава і зрабіў там пакупкі. Прэзідэнт Рэйган у час свайго візіту ў Маскву праявіў цікавасць да арбацкіх мастакоў. А ў Ізмайлава накіравалася «каманда» Рэйгана, каб набыць для свайго шэфа карціну. Яна выбрала выдатную работу, але мастак адмовіўся ад грошай: падарыў свой твор на памяць прэзідэнту.

Усё вышэйсказанае вельмі коратка і канспектыўна абмалёўвае становішча, што склалася сёння ў савецкім выяўленчым мастацтве. Ва ўсякім выпадку, яно можа служыць пацвярджэннем вываду, які зрабіў рымскі «Эспрэса»: «Сучасныя савецкія мастакі могуць з поспехам уключыцца ў гульню капіталістычнага рынку твораў мастацтва». На самай справе яны могуць і нешта большае — стварыць сапраўдныя каштоўнасці мастацкай культуры.

Пётр ГАЎРЫЛАЎ.

СПАДЧЫНА

МУЗЕІ ДАРЭВАЛЮЦЫЙНАГА МІНСКА

Кожны народ позна ці рана пачынае збіраць свае скарбы. Спачатку вылучаюцца найбольш свядомыя і адукаваныя, а да таго ж заможныя асобы, клопатамі якіх утвараюцца хатнія калекцыі. Затым гэта справа знаходзіць грамадскае прызнанне — і ўзнікаюць музеі. Прыкладна такім шляхам развівалася музейная справа і ў даўнім Мінску. Ёсць звесткі 30—40-х гадоў XIX стагоддзя аб так званым «кабінеце» М. Гаўсмана, які знаходзіўся на Саборнай плошчы (цяпер плошча Свабоды). Яго гаспадар экспанаваў творы мастацтва, матэрыялы па археалогіі, прадметы побыту беларусаў. Гэта быў час, калі прадстаўнікі мясцовай інтэлігенцыі (пераважна польскамоўнай) пакрысе пачыналі вяртацца да сваіх каранёў — беларускай культуры. Але паўстанне супраць цара ў 1863—1864 гадах прывяло іх да шыбеніцы, катаргі і высылкі. Шлях да нацыянальнай самасвядомасці, здавалася б, быў перарэзаны.

Ды не ўсе нацыянальныя ўсходы царскім слугам удалося знішчыць. Ужо да канца XIX стагоддзя беларускі гісторык, археолаг і калекцыянер Г. Татур (1846—1907) стварыў у Мінску багаты прыватны музей беларускай матэрыяльнай культуры, а таксама выключна каштоўную бібліятэку рукапісаў і старадрукаваных кніг па гісторыі Беларусі, якая мела каля шасці з паловай тысяч тамоў, у тым ліку і «Біблію» Ф. Скарыны. За працу калекцыянера Генрых Хрысціянавіч узяўся ў 14-гадовым узросце. Пасля 1863 года вялася зацятая барацьба царызму супраць беларускасці. Але і ў гэтых складаных умовах Г. Татур не здрадзіў сваёй справе. Вялікі знаўца даўніны, ён многа рабіў для пашырэння ведаў аб Беларусі сярод моладзі.

А. Уласаў, таленавіты літаратар, выдавец і грамадскі дзеяч, успамінаючы аб сваіх гімназічных сустрэчах 90-х гадоў з беларускім песняром Карусем Каганцом і Генрыхам Татурам, не без падстаў заўважыў, што гэта былі два магікіяне, якія захавалі зародак беларускай ідэі і не далі ёй зачахнуць. Сярод вучняў і паслядоўнікаў беларускіх асветнікаў можна прыгадаць братоў Антона і Івана Луцкевічаў, выдатных дзеячаў беларускага нацыянальна-вызваленчага руху, стваральнікаў першых беларускіх газет «Наша доля» і «Наша ніва». Дарэчы адзначыць, што эстафета з рук Г. Татура і ў літаральным сэнсе гэтага слова перайшла да аднаго з Луцкевічаў — Івана, які займаўся гісторыяй Беларусі і калекцыяніраваннем. Вось толькі не ўдалося атрымаць у спадчыну татурскія скарбы. Ды не толькі яму, але і гораду. Г. Татур, на жаль, не завяшчаў Мінску ні свайго музея, ні бібліятэкі. А каб купіць гэты збор, у гарадской управы не было сродкаў. Гаспадар ацэньваў яго ў 300 тысяч рублёў. Расійская Акадэмія навук па хадайніцтву вядомага рускага славяназнаўцы А. Шахматава таксама меркавала набыць калекцыю, але змагла выдзеліць для гэтай мэты ўсяго 7 тысяч рублёў.

У 1907 годзе наследнікі прадалі асноўную частку экспанатаў музея і кніг графу Тышкевічу, даўняму сябру Татура, уладальніку маёнтка Чырвоны Двор (пад Вільняй). Усё, што засталося, разышлося затым па розных музеях і прыватных зборах. Непапраўную страту панёс і горад, і ўся беларуская культура. І каб гэта адзіны прыклад! У 1893 годзе ў Мінску зніклі ўсе гістарычныя дакументы з архіваў Мінскай і Тураўскай епархій.

Такія страты былі непазбежныя, бо беларускі народ не

З АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

У Рэспубліканскім Доме работнікаў мастацтваў адкрылася выстаўка маладых беларускіх мастакоў. Дзевяць аўтараў прадставілі нечаканыя, на першы погляд, работы. Так, напрыклад, Цімафей Ізотаў і Алена Сысун не пішуць свае карціны алеем ці фарбамі, а... шыюць з кавалачкаў самых разнастайных тканін.

НА ЗДЫМКАХ: у залах выстаўкі; работа Ц. ІЗОТАВА «Без назвы».

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

«РАДАСЦЬ» НА БЕЛЬГІЙСКАЙ СЦЭНЕ

«Паверце, я ведаю, што раблю. Я працаваў з балетам Морыса Бежара, і маё імя сёе-тое значыць у свеце танцавальнага мастацтва», — так адказаў антрэпрэнёр брэсцкага ансамбля танца «Радасць» месье Марсель Клербуа на маё пытанне, чаму ён выбраў для гастроляў у Бельгіі менавіта «Радасць», а не больш вядомыя калектывы.

— Я паглядзеў, — працягваў ён, — шмат прафесіянальных ансамбляў, у тым ліку славутых «майсееўцаў», але «Радасць» мяне пакарыла. У ім танцуюць з задавальненнем, укладваюць душу ў танец. А гэта передаецца публіцы. Бельгійцаў яны заваююць, я ўпэўнены.

Не ведаю, як наконт усіх бельгійцаў, але мяне і, мяркуючы па рэакцыі, гледачоў, што прысутнічалі ў адзін са снежаньскіх вечароў у зале культурнага цэнтра камуны Укле ў Бруселі, «Радасць» пакарыла.

Кожны нумар — спектакль у мініяцюры, ці то «Свята ўраджаю», «Беларускае вяселле», «Кубанскія казакі», ці «Кадрыля старога горада».

Два месяцы будуць працягвацца гастролі ансамбля ў Бельгіі. Практычна на ўсе канцэрты білеты прададзены. Ну што ж, чым больш радасці падораць беларускія выканаўцы бельгійцам, тым бліжэйшымі нашы народы стануць адзін аднаму.

Барыс ЛАБУСАЎ.

меў сваёй дзяржаўнасці. Руская ж дзяржава не рабіла асаблівых намаганняў, каб зберагчы культурную спадчыну беларусаў, а калі і садзейнічала вывучэнню Беларускага краю, дык толькі з адзінай мэтай — даказаць яго «истинно русскую» прыналежнасць. Тым не менш, руская інтэлігенцыя, у тым ліку і мясцовая, атрымала магчымасць прыступіць да грунтоўнага вывучэння матэрыяльнай і духоўнай культуры беларусаў. Збор народных скарбаў атрымаў афіцыйную падтрымку або, хутчэй, дазвол. Хаця, праўда, і надалей ён трымаўся ў асноўным на самаахвярнай працы асобных дзеячаў рускай культуры. Менавіта яны выступілі ініцыятарамі стварэння на Беларусі этнаграфічных і краязнаўчых музеяў. Першы з іх узнік яшчэ ў 1867 годзе ў Магілёве.

Мінская грамадскасць доўга не рабіла ніякіх захадаў у гэтым кірунку. Можа, спадзявалася на Г. Татура. Ва ўсякім разе, толькі ў 1908 годзе адбыліся нейкія зрухі. Ствараецца Мінскі царкоўны гісторыка-археалагічны камітэт, які дзейнічае пры Мінскай епархіі да самага пачатку першай сусветнай вайны. Ідэю аб яго арганізацыі падаў Д. Скрынчанка — рэдактар «Минских епархиальных ведомостей». Яго падтрымалі інспектар духоўнай семінарыі А. Паноў, выкладчык мужчынскай гімназіі А. Смародскі. Старшынёй абралі дырэктара народных вучылішчаў М. Былова, які, праўда, у хуткім часе памёр. У 1909 годзе на чале камітэта стаў гісторык А. Снітка. Вакол яго згуртаваліся дзеячы ліберальнага кірунку. У рабоце камітэта прымалі ўдзел гісторык Д. Даўгяла і ўжо вядомы нам А. Шахматаў.

Вось гэтыя людзі і стварылі пры камітэце бібліятэку і царкоўна-археалагічны музей, якія месціліся ў дзвюх келлях, а пазней і ў каменнай стайні. Экспазіцыя налічвала 1 363 экспанаты. Сярод іх — прадметы рэлігійнага культу (рызы, пасудзіны, крыжы, іконы), манеты (рускія, літоўскія, польскія, брандэнбургскія), каменныя сякеры, пацеркі, пячаткі, гравюры, карты. Меліся тут і некаторыя экспанаты з музея Г. Татура. Але галоўнай каштоўнасцю была бібліятэка, асабліва яе рукапісны аддзел, і, у прыватнасці, прывезены са Слуцка архіў Свята-Троіцкага (Трайчанскага) манастыра, які налічваў 165 вельмі рэдкіх кніг («Типикон» і «Апостол» XV стагоддзя, «Минея общая» XVII стагоддзя, «Синопсис» XVIII стагоддзя і інш.).

А. Снітка кіраваў музеем амаль што з самага яго адкрыцця (1908). Ён узначальваў будаўніцтва новага памяшкання (зараз Дом мастацтваў на праспекце Леніна), вёў археалагічныя раскопкі, часцей за ўсё сам вадзіў экскурсіі. Члены яго сям'і ўдзельнічалі ў афармленні экспанатаў. Дзейнасць музея ажывілася, калі да яе далучыўся вядомы беларускі этнограф І. Сербаў. Ён рабіў фотаздымкі, запісваў народныя песні. Спачатку музеем карысталася вузкае кола зацікаўленых асоб. І толькі ў 1910 годзе ён адчыніў свае дзверы для ўсіх жадаючых. Наведвальнікаў запрашалі кожную нядзелю пасля абедні.

У час першай сусветнай вайны музей і бібліятэка былі эвакуіраваны ў Разань. Частка экспанатаў вярнулася ў Мінск толькі ў 1922 годзе і была перададзена Беларускаму дзяржаўнаму музею, які адкрыўся ў тым жа годзе ў былым Архірэйскім доме (зараз на яго месцы Дом афіцэраў).

Адметнай рысай музеяў таго часу было тое, што яны дзейнічалі пры вялікім удзеле грамадскасці. Вось і гарадскі музей Мінска сваім з'яўленнем быў абавязаны Таварыству аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі, якое ўзнікла ў маі 1912 года. Першым старшынёй таварыства быў абраны А. Флераў, дырэктар Мінскай балотнай станцыі. У склад членаў уваходзілі мінскі ўрачэбны інспектар С. Урванцоў, інжынер-тэхнолаг і член гарадской думы В. Цывінскі, галава ўпраўлення земляробства і дзяржаўнай маёмасці Мінскай губерні І. Шамігонаў, старшыня казённай палаты Ф. Ястрэмскі, гарадскі ўрач А. Грацыянаў і інш. Пытанне аб стварэнні музея ўзнікла на першым жа сходзе. Гарадское ўпраўленне падтрымала прыродазнаўцаў, і ў чэрвені 1912 года музей быў адкрыты. Ён існаваў за кошт гарадскога бюджэту і ахвяраванняў прыватных асоб і ўстаноў. Узначальваў музей савет з пяці чалавек, трое з якіх выбіраліся ад гарадскога кіраўніцтва, а двое — ад таварыства.

Спачатку матэрыялы збіраліся па частках у земскай управе, у казначэя таварыства А. Смародскага і ў сакратара М. Кузняцова, а з 1913 года былі перавезены ў памяшканне музея. Яно знаходзілася на рагу вуліц Захар'еўскай і Серпухоўскай, у доме Федаровіч (раён паштамта).

У музеі было 5 аддзелаў: гістарычны, археалагічны, этнаграфічны, прыродазнаўчы, мастацка-прамысловы. Дэманстраваліся ўзоры глебы і мінералаў, чучалы звяроў і птушак, экземпляры выкапнёвых жывёл, старажытныя прылады працы, старадаўнія манеты, мастацка-прыкладныя матэрыялы. Зберагаліся тут і кнігі, карты, рукапісы, гравюры.

Аснову экспазіцыі склалі шматлікія дары членаў таварыства, розных устаноў, мясцовай інтэлігенцыі. Так, мінскі губернатар Я. Эрдэлі ахвяраваў самаробнае ружжо селяніна Ігуменскага павета, асколак метэарыта з Рэчыцкага павета, А. Флераў — 36 кніг і брашур, М. Кузняцоў — тры каменныя сякеры, два кавалкі акамянелага дрэва, чатыры экземпляры выкапнёвых жывёл, жалезны наканечнік кап'я, С. Штрох — 31 старадаўнюю манету, Ф. Пфлямбаўм — ікол мамата, Б. Данейка на правах дэпанента экспанаваў у музеі свае заалагічныя, геалагічныя, этнаграфічныя і археалагічныя калекцыі, якія ацэньваліся ў 10 тысяч рублёў. У маі 1913 года дом Федаровіч асабліва прывабліваў мінчан: тут на аснове сабраных музейных матэрыялаў праводзілася мастацкая і этнаграфічная выстава. Існаваў музей да 1915 года. У 1920 годзе частка экспанатаў, якую зберагла Федаровіч, была перададзена Мінскаму абласному музею. А вось гарадскі музей так і не аднавіўся. Не створаны ён і да сённяшняга дня.

Былі ў Мінску і музеі больш вузкай спецыялізацыі: сельскай гаспадаркі (земскі), манет, рэдкіх паталагічных прэпаратаў пры Мінскім таварыстве ўрачоў, мастацка-прамысловы пры Мінскім камерцыйным вучылішчы. Яны сведчылі аб узрослай цікавасці гараджан да гісторыі краю, да яго матэрыяльных і духоўных здабыткаў. Узнікалі гэтыя ўстановы спачатку як своеасаблівыя творчыя лабараторыі, а затым паступова ператвараліся ў масавыя культурна-асветніцкія цэнтры. Іх дзейнасць ніяк не супадала з намерамі царскага ўрада і яго асобных мясцовых прыхільнікаў — даказаць «истинно русский» характар Беларускага краю, — бо сабраныя і вывучаныя скарбы яго бясспрэчна пацвярджалі нацыянальную самабытнасць беларускага народа.

Захар ШЫБЕКА,
Соня ШЫБЕКА.

НА ЭКРАНАХ—НОВЫ ФІЛЬМ

У САН-РЭМА ПРЫХОДЗІЦЬ ПОСПЕХ

Кінастудыяй «Беларусьфільм» выпушчана новая музычная кінастужка «Наш чалавек у Сан-Рэма». З экрана гучаць знаёмыя мелодыі, знаёмыя галасы выканаўцаў. Але здзіўляцца не прыходзіцца. У новай карціне заняты такія папулярныя рок-групы, як «Н. Р. Г.», «Міраж», «Мегаполіс». Нашым аматарам рок-музыкі гэтыя назвы скажуць многа. А калі ўлічыць, што ў фільме здымалася шмат эстрадных «зорак», такіх, як, скажам, спявак Сяргей Мінаеў, а музыку напісаў папулярны сярод моладзі кампазітар Андрэй Любішаў, то можна смела сцвярджаць, што карціна рэжысёра Аляксандра Яфрэмава загадзя «асуджана» на поспех. Гэта гісторыя аб тым, як здзейснілася Мара.

Два маладыя хлопцы Коля і Лёня дапамаглі дзяўчыне стаць эстраднай спявачкай. Месяц, праведзены імі разам, насычаны падзеямі, прыгодамі, шчырым пачуццём і музыкай. Настойліва пераадольваючы цяжкасці, змагаючыся са злом, абыякавасцю і інертнасцю, Коля і Лёня не толькі садзейнічаюць раскрыццю Таніная таленту, але і знаходзяць у сабе дабрату, спачуванне, міласэрнасць і, галоўнае, сілы і здольнасць адстаяць і абараніць гэтыя якасці.

— Наша стужка не толькі пра музыку і музыкантаў, — расказвае пастаноўшчык карціны Аляксандр Яфрэмаў. — Фільм у першую чаргу аб дабраце і сумленнасці. Апавядае ён пра нашу сучасную моладзь і створаны ў разліку на маладога гледача. У сцэнарыі, напісаным драматургамі Анатолем Усавым і Сяргеем Бадровым, расказана даволі банальная гісторыя рэстараннай спявачкі, якая ўзыходзіць на Алімп вялікай сцэны.

— Чаму ж вы ставіце, як вы казалі, «банальную гісторыю»?

— Чаму? Ведаеце, су[illegible]нае жыццё — стамляе. [illegible] нейкае неўраўнаважанае, іншы раз незразумелае... А паглядзіце на наш экран — туды цягнуць усё агіднае, паскуднае. А героі? Гэта наркаманы, узломшчыкі, шантажысты, бадзягі, злодзеі ў законе, па-за законам і іншае жуллё. «Чарнуху» цяпер зрабіць у кіно стала вельмі лёгка. Але якасць... Божухна, ратуй мяне ад такіх стужак...

Сваім жа фільмам, хай у нечым наіўным нават па сваёй тэме і сюжэту, я хацеў сказаць людзям: «Паглядзіце на сябе. Ці вы падонкі, вылюдкі? Вы ж — людзі!»

У нашым фільме ёсць адмоўныя персанажы. Паказваем мы і некаторыя негатыўныя бакі нашага жыцця.

Для рэжысёра Аляксандра Яфрэмава карціна «Наш чалавек у Сан-Рэма» пятая па ліку мастацкая стужка. Выпускнік УДІКа (майстэрня Аляксандра Столпера), выдатнік, першы стыпендыят стыпендыі імя Васілія Шукшына, ён зняў і свой першы фільм па апавяданню В. Шукшына. Гэта была кінанавела «Вялікае каханне Н. П. Чараднічэнкі», якая ўвайшла ў кінаальманах «У профіль і анфас». Знятая па апавяданню «Чараднічэнка ў цырку», кінанавела атрымала ганаровы прыз за рэжысуру на фестывалі «Маладосць-77». Потым былі вялікія поўнаметражныя карціны «Родная справа» — аб працаўніках калгаснай вёскі, «Давай пажэнімся» — пра позняе каханне двух немаладых людзей і тэлефільм «Экзамен на дырэктара», прысвечаны праблемам народнай асветы.

— У ролі галоўнай гераіні майго новага фільма «Наш чалавек у Сан-Рэма» дэбютуе ў кіно маладая актрыса Таццяна Скараходава, — працягвае расказ Аляксандр Яфрэмаў. — Дэбютантам з'яўляецца і выканаўца ролі Лёні артыст Сяргей Школьнікаў. Андрэй Сакалоў, выканаўца ролі Мікалая, нягледзячы на сваю маладосць, вельмі папулярны сярод гледачоў. Вядомасць яму прынесла роля жаніха ў фільме «Маленькая Вера». У нашай кінакарціне Андрэй Сакалоў іграе ветэрана афганскай вайны, якому пасля арміі даводзіцца звыкацца з нашай нялёгкай паўсядзённай рэчаіснасцю.

Фільм зняты студыяй імя Ю. Тарыча кінастудыі «Беларусьфільм» пры ўдзеле балгарскай кінастудыі «Баянафільм».

Яўген КРУПЕНЯ.

Кадр з фільма.

СКАРЫНА Ў ГАСЦЯХ У РЫЖАН

500-годдзе б[illegible]рускага першадрукара, мы[illegible]ля Францыска Скарыны сёле[illegible]а адзначалі людзі на ўсёй планеце. Гэтай даце былі прысвечаны святкаванні, што прайшлі нядаўна ў Рызе, арганізатарам якіх стаў Латвійскі фонд слав[illegible]ай пісьменнасці і славянскі[illegible]льтур. У праграму свята бы[illegible] ўключаны канцэрты класічнай і народнай музыкі. У іх прынялі ўдзел прафесійныя і самадзейныя калектывы і выканаўцы. Гледачы пазнаёміліся з творчасцю самадзейнага ансамбля народных інструментаў з Гродна «Музыкі» і фальклорным ансамблем «Світанак» з Вілейкі.

У Грамадска-палітычным цэнтры, дзе праходзілі канцэрты гэтых калектываў, былі арганізаваны экспазіцыя «Францыск Скарына і яго час» і выстаўка-продаж вырабаў беларускіх умельцаў. Наведвальнікі ўбачылі партрэт Францыска Скарыны, выкананы Віктарам Ціханавым у традыцыях старых беларускіх майстроў. Гэта работа амаль дзесяць гадоў захоўвалася ў запасніках музея і толькі ў мінулым годзе ўбачыла свет. Выстаўка, арганізаваная Дзяржаўным мастацкім музеем БССР, з цікавасцю была сустрэта рыжскай публікай.

У гэтым святкаванні па запрашэнню Латвійскага фонду славянскай пісьменнасці і славянскіх культур і яго старшыні заслужанага артыста Латвійскай ССР, загадчыка кафедры сольных спеваў Латвійскай акадэміі мастацтваў прафесара Г. Аціпава прынялі ўдзел студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. Луначарскага.

У праграме гучалі творы беларускіх кампазітараў, народныя песні і класіка ў выкананні маладых спевакоў.

Нацыянальную беларускую музыку прадстаўляў дуэт цымбалістак — лаўрэаты конкурса імя Жыновіча Наталля Кавалеўская і Вольга Мішула. У канцэрце ўдзельнічалі і латвійскія калектывы: камерны ансамбль «Інтрада» і камерны хор Балтаславянскага таварыства «Благавест».

А. ТУРАВЕЦ

«КЛІЧ КАСАНДРЫ»

«Кліч Касандры». Так называлася выстаўка карцін мастакоў Германіі і Беларусі, якая працавала ў мінскім Палацы мастацтва.

У старажытнагрэчаскай міфалогіі гісторыя пра Касандру займае асобае месца. Дачка цара магутнай Троі была надзелена прарочым дарам, але яе прадказанням ніхто не хацеў верыць. Для мастака міф гэты поўны глыбокага сэнсу. Вось што сказаў аб асноўнай ідэі выстаўкі адзін з яе арганізатараў — нямецкі мастак Крыстаф Ніс:

— Свет стаіць на парозе катастрофы. Ядзерная зброя, экалагічныя катастрофы, эканамічныя праблемы пагражаюць чалавецтву знішчэннем. Мастак, быццам Касандра, ясней за іншых усведамляе надыходзячую небяспеку. Яго абавязак — папярэдзіць людзей, не даць ім зрабіць апошні крок да бездані. Гэтай высакароднай мэце і служыць наша выстаўка.

Крыстаф Ніс і іншыя прадстаўнікі нямецкай творчай інтэлігенцыі, якія наведалі рэспубліку, — члены акцыі «Збавенне», што ўзнікла ў ФРГ больш чым трыццаць гадоў назад. Гэта грамадская арганізацыя ставіць сваёй мэтай аказанне дапамогі ўсім пацярпеўшым. У нашай рэспубліцы, якая зведала на сабе вынікі чарнобыльскай катастрофы, такіх людзей, на думку прадстаўнікоў місіі, сёння асабліва многа.

Разам з зарубежнымі гасцямі ўдзельнікамі ініцыятывы сталі беларускія музыканты і артысты. Яны выступілі ў дабрачынных канцэртах, увесь збор ад якіх пералічаны ў фонд «Дзеці Чарнобыля».

ЖЫВЫЯ КАМЯНІ МЕЧЫСЛАВА БЕЙНАРА

Відаць, у кожным чалавеку ад нараджэння закладзена пачуццё прыгожага. Вось толькі справа ў тым, калі і як рэалізуюцца такія прыродныя задаткі. У аднаго гэта адбываецца ў раннім дзяцінстве, і мы гаворым аб таленце. У другога, на жаль, ніколі. А ёсць людзі, чыё жыццё — яркае пацвярджэнне таму, што талент абавязкова павінен сябе рэалізаваць.

Жыхар гарадскога пасёлка Відзы Браслаўскага раёна Мечыслаў Бейнар у звычайным жыцці чалавек непрыкметны. І адукацыя не занадта, і працаваў усяго толькі грузчыкам хлебапякарні. Але які багаты духоўны свет, якая неўтаймоўная страсць да кніг, добры, уважлівы погляд на навакольны свет, на прыроду. Для іншага камень і ёсць камень. А для Мечыслава Антонавіча гэта матэрыял, з дапамогай якога многае можна выказаць. Проста трэба ўмець убачыць і разгадаць тайну каменя.

Вось і з'явіліся адзін за другім ля яго дома на ўскраіне пасёлка камяні розных форм і памераў. Толькі ў пяцьдзесят гадоў ён упершыню ўзяў у рукі малаток і зубіла, каб ажывіць халодныя валуны, даць людзям магчымасць убачыць у іх тое, што адчувае яго душа. Некалькі скупых штрыхоў, пакінутых інструментам, як бы здымалі з каменя векавую абалонку, адкрываючы позірку то прыгожы дзявочы твар, то пацешнага тоўстага ката, то жанчыну, якая моліцца...

Ужо два гады жыве Мечыслаў Антонавіч сваім захапленнем. Каб мець больш вольнага часу, уладкаваўся вартаўніком у мясцовае ПТВ. З галавой зарыўся ў кнігі па мастацтву, скульптуры. І з захапленнем гаворыць пра свае задумы, пра новыя камяні, знойдзеныя ў наваколлі. Шкадуе, што не хопіць сіл усё прывезці — прыйдзецца самому выязджаць для работы ў поле, у лес. Падумалася: сціплы быт, мізэрная зарплата і штодзённая бескарыслівая работа над каменем — ці не гэта прыкмета той духоўнасці, якая абавязкова ёсць і вечна жыве ў народзе і якой так не хапае многім.

Я. КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: Мечыслаў БЕЙНАР; работы майстра.

Фота аўтара.

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІІ

БЕЛАРУСКАЯ ТЭМА

Некалькі цікавых паштовых выпускаў паклалі ў свае калекцыі філатэлісты, якія цікавяцца беларускай тэмать Сёлета паступіла ў абарачэнне новая серыя марак «Сталіць юзных рэспублік». На мініяцюры, прысвечанай Мінску, адлюстраваны Дом урада на плошчы Леніна і манумент Перамогі. У дзень выхаду маркі на маскоўскім паштамце праводзілася спецыяльнае гашэнне памятным штэмпелем з адлюстраваннем Спаскай вежы Маскоўскага Крамля.

У Брэсце напярэдадні 45-годдзя Перамогі праходзіла філатэлістычная выстаўка «Савецкае Палессе-90». На ёй былі прадстаўлены калекцыі філатэлістаў з Беларусі, Украіны, Смаленскай і Бранскай абласцей Расійскай Федэрацыі, а таксама з некалькіх гарадоў краіны, якія не адносяцца да рэгіёна Палесся. Выстаўка выклікала вялікую цікавасць у жыхароў і гасцей горада над Бугам. На ёй дэманстраваліся калекцыі аб Вялікай Айчыннай вайне, сапраўдныя пісьмы з палёў баёў, гітлераўскіх канцлагераў, вялікі раздзел выстаўкі быў прысвечаны прыродзе Палесся, экалагічным праблемам. Да адкрыцця выстаўкі быў выдадзены мастацкі канверт з адлюстраваннем галоўнага манумента мемарыяла Брэсцкай крэпасці і медаля Залатая Зорка.

На малюнку спецыяльнага штэмпеля яшчэ адна скульптура з Брэсцкай крэпасці — «Смага». Праводзілася гашэнне ў Брэсце ў дзень 45-годдзя Перамогі. Да гэтага юбілею быў выдадзены спецыяльны канверт з адлюстраваннем помніка братам-героям Івану і Міхаілу Цубам, устаноўленага ў Салігорскім раёне Мінскай вобласці. На малюнку канверта беларускі нацыянальны арнамент, даты «1941—1945», а таксама юбілейная лічба «45» і Вечны агонь. Напярэдадні 45-годдзя Перамогі такія канверты Міністэрствам сувязі СССР былі выдадзены для кожнай саюзнай рэспублікі. На спецштэмпелі, што прымяняўся ў дзень юбілею на Мінскім паштамце, надпіс «45-годдзе перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Горад-герой Мінск. 9.5.1990». У малюнку штэмпеля контуры помніка братам Цубам. У гады Вялікай Айчыннай вайны браты Цубы паўтарылі подзвіг І. Сусаніна. Да Дня Перамогі быў таксама выдадзены канверт, на малюнку якога букет кветак і надпіс на беларускай мове «Са святам Перамогі». З нядаўняга часу Міністэрства сувязі СССР практыкуе выпуск паштовых канвертаў да святаў з надпісамі на нацыянальных мовах саюзных рэспублік.

Папоўнілася падборка мастацкіх канвертаў аб сталіцы рэспублікі. Апошні выпуск цікавы тым, што малюнак на канверце паказаны на фоне беларускага арнамента — у авале плошча Перамогі, а вакол малюнка арнамент і надпіс «Сталіцы Саюзных рэспублік. Мінск, Плошча Перамогі».

Не забыты і вядомыя людзі нашай рэспублікі. На канверце партрэт К. Арлоўскага. Пад партрэтам надпіс на рускай і беларускай мовах «Адзін з кіраўнікоў партызанскага руху ў Беларусі, Герой Савецкага Саюза, Герой Сацыялістычнай Працы К. П. Арлоўскі».

Апошні выпуск пошты асабліва парадаваў беларускіх філатэлістаў. На канверце на фоне карты рэспублікі паказаны старадаўнія гербы Брэста, Гродна, Віцебска, Мінска, Магілёва і Гомеля — усіх шасці абласных цэнтраў рэспублікі. На канверце надпіс на рускай і беларускай мовах «Гербы гарадоў Беларусі XVI—XIX ст. ст.». Пакуль гэта адзіны канверт такога тыпу ў калекцыях філатэлістаў.

Леў КОЛАСАЎ.

спорт

Назіраеш за гульнёй Аляксандра Андрыеўскага, Андрэя Кавалёва ў складзе зборнай СССР на міжнародным турніры на прыз «Известий-90», узгадваеш матчы першынства краіны з удзелам іншых выхаванцаў беларускага хакея, і прыкра становіцца. Якія таленты! Сталі лідэрамі і ў зборнай, і ў клубах Масквы, Рыгі... Але, на жаль, не ў мінскім «Дынама», якое сёлета апынулася ў канцы турнірнай табліцы чэмпіянату СССР. Калі б не пакінулі хлопцы нашу каманду, то можна было б і на медалі замахнуцца.

А што тычыцца вынікаў сёлетняга турніру на прыз «Известий-90», то ён завяршыўся пераканаўчай перамогай зборнай СССР, якая выйграла ўсе сустрэчы ў каманд Швецыі, Фінляндыі, Канады, а са спартсменамі ЧСФР завяршыла матч унічыю — 2:2. Ёсць закінутыя шайбы ў вароты сапернікаў у Кавалёва і Андрыеўскага.

Добра, што не ўсе яшчэ таленты паехалі з рэспублікі чацыянальны гонар акася вышэй за асабістыя інтарэсы. Возьмем, для прыкладу, трохразовага чэмпіёна свету канькабежца Жалязоўскага. Цяжка яму: няма добрых умоў для трэніровак, чыя славутасці і матэяльна больш забяспечаны, а ён адмаўляецца ад прапаноў пакінуць межы Беларусі.

Да Ігара цяпер асаблівая ўвага. Здаецца, у яго, як кажуць, наступіла другая маладосць. Сёлета ён удала выступіў на розыгрышы Кубка свету. Пасля стартаў у Японіі беларускі спартсмен двойчы перамог на дыстанцыі 1 000 метраў і стаў лідэрам пасля пяці стартаў гэтых спаборніцтваў. Добрая заяўка перад чэмпіянатам свету!

Працягваючы размову пра зімнія віды спорту, адзначым поспех савецкіх лыжнікаў таксама на розыгрышы Кубка свету. Найбольшую колькасць ачкоў пасля першых этапаў маюць Уладзімір Смірноў і Алена Вяльбе. Адзначым тут поспех і беларускай спартсменкі Святланы Парамыгінай, якая ў складзе другой зборнай СССР заняла другое месца ў эстафеце 4х7,5 кіламетра.

Цікавыя спаборніцтвы праходзілі ў мінскім Палацы спорту. Тут сабраліся фігурысты, якія правялі асабісты чэмпіянат краіны. Акрамя Наталлі Мішкуцёнак, на жаль, нікога з беларускіх выхаванцаў тут не адзначыш. Пакуль такія вынікі не могуць нас радаваць.

Напружаную барацьбу вялі ў Пермскай вобласці дваяборцы на трэцім этапе Кубка СССР. Акрамя ганаровага прыза, лятаючыя лыжнікі аспрэчвалі пуцёўкі на Сусветную універсіяду ў японскім горадзе Сапара. Студэнт з Мінска Сяргей Давідчанка паспяхова вырашыў сваю задачу — па выніках спаборніцтваў ён забраніраваў месца ў зборнай СССР. Адзначым, што да гэтага наш дваяборац перамог на спаборніцтвах «Кубак Урала».

У заключэнне пра шахматы. Матч у Ліёне падыходзіць да завяршэння. Чэмпіён свету Гары Каспараў выйграе ў Анатолія Карпава, лік пакуль 11,5:9,5 ачка.

Нягледзячы на адсутнасць гэтых выдатных шахматыстаў, зборная СССР, за якую выступаў і мінчанін Барыс Гельфанд, упэўнена заняла першае месца на Сусветнай алімпіядзе ў Югаславіі.

У мінскім Палацы спорту завяршыўся міжнародны турнір па гандболу «Усе зоркі».
Пераможцам яго стала зборная каманда Савецкага Саюза. Яна правяла ўсе матчы без паражэнняў. На другім месцы зборная каманда БССР, на трэцім — гандбалісты Польшчы.
НА ЗДЫМКУ: момант матча паміж камандамі СССР і Польшчы.

Фота Г. СЯМЁНАВА.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
220600, МІНСК,
ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80, 33-03-15,
33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Індэкс 63854. Заказ № 1761.